

Γερμεν Μεταπυ

Γ'ΟΜ
ΛΙΤΝΟΦΙ
ΝΟΥΙ

У. ШЕКСПІР.

СОН ЛІТНЬОЇ НОЧІ

ПЕРЕКЛАД ЯРОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО.

ВІДБИТКА З ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІСНИКА.

Л Ъ В І В, 1927.

Накладом „Р і д н о ї Ш к о л и“.

Переднє слово.

Коли написано „Сон літньої ночі?“ „Сон літньої ночі“ (A Midsummer-Night's Dream), чи радше „Сон святоїванської ночі“, згадує англійський критик Francis Meres вже 1598 р., але друком появився він щойно 1600 р. окремо у двох виданнях quarto й у збірнім виданню драм Уїлієма Шекспіра 1623 р. (folio). Деякі дослідники хотілиб означити час написання сеї драми на 1594 р., бо вона малаб бути зложена на весілля сера Томи Ненеаге й матери графа Southampton. Але се тільки здогад. На ділі не має й справжніх доказів на се, що сей твір написав безсумнівно Шекспір, як не маємо на се доказів і при всіх інших Шекспірових творах. По думці дослідників текст „Сну“ дійшов до нас у дуже гарному стані — він майже не-попсований.

Шекспір у часі творення „Сну літньої ночі“. І про автора нашої драми не знаємо з того часу майже нічого. Певне тільки, що William Shakespeare (підписувався також: Shakspeare й Shakespere) охрестився 26 квітня 1564 р.; він чи його іменник оженився 28 жовтня 1582 р. з Анною Whateley чи Hathaway; мав дві доньки з 1583 і 1585 років, видав дві поеми в 1593 і 1594 рр. Зрештою—крім ще двох мало-важних дат — не маємо до того року ніяких вісток про нього, хиба цілий ряд менше чи більше правдоподібних здогадів. Тому годі сказати щось близьче про причини написання „Сну“. Сейнтсбери зачисляє його до середньо-старшої громади драм Шекспіра (разом із „Ромеом та Джулетою“ й „Венецьким купцем“).

Джерела твору. „Сон літньої ночі“ є найбільш оригінальною драмою Шекспіра з огляду на сюжет. Сам твір як цілість є наскрізь витвором самого поета, хоч він користувався тут многими джерелами. В історії Тезея й Гіпполіти оперся Шекспір на Chaucer-a: Knight's Tale. Там являється також лицар Фільострат і згадується про заховання маєвих обрядів; відси взяв Шекспір імя Егея. Про Тезея читав наш поет також у Плотарха (в англійськiм перекладі), відки взяв такі деталі, як: споріднення Тезея з Гераклем та імена: Перігенії, Еглі, Аріядни й Антіопи. Історію Пірама й Тісби знає вже Овідій, а в Англії була вона відома від-

давна. Шекспір натякає між іншим і на перерібку Кли-мента Робінсона з 1584 р., яка визначається надмірним уживанням алітерацій, висміяних Шекспіром у межигрі. Пригоди залюблених у лісі взяв Шекспір із пастирського роману Еспанця Монтемайора „Діяна“; імена Деметрія й Лісандра піддав Плютарх. І світ духів завдячує Шекспіру у великій частині літературним джерелам. Ельфи й русалки, про яких знав Шекспір від малої дитини, германські й французькі духи й карлики злилися у нього у світлі, веселі стани¹⁾. Англійські писання Lyly-я й Томи Nash-а вплинули тут також на Шекспіра. Стань Оберона знайшов наш поет у англійському перекладі прозової перерібки французького епосу з кінця XII в. „Huon de Bordeaux“. Також славний англійський поет Спенсер вводить Оберона у свою поему про королеву русалок (1590). З того часу стає поезія русалок модою й стань Оберона виступає в різних творах. Королева русалок являється вже у Чо-сера й Спенсера. Імя Титанії взяв Шекспір із латинського тексту Овідія. І Сміхунчик (Puck) відомий в Англії віддавна. Зразу (в XIV в.) означало слово „puck“ чорта, від XVI в. злого карлика. Веселі оповідання про Puck-а (він зоветься ще: Robin — деколи з додатком Goodfellow, Goblin або Hobgoblin) були відомі в цілій Англії й дали опісля основу окремій книжці. Шекспір оперся тут без сумніву найбільше на веселих баядах про Puck-а. Супроти сього світа духів виступає як реалістичний контраст громада простих ремісників, що виводять межигру що правда старанно, але без найменшого розуміння штуки. Шекспір бачив таких людей у міраклях. Ослячу голову Мотовила (Bottom) взяв Шекспір, здається, з римського роману Апулея (II в. по Хр.), відомого в англійському перекладі з 1566 р. Зрештою оповідання про ослячу голову були поширені ще з часів Овідія.

Характеристика драми. Та хоч виказано так багато джерел, із яких черпав Шекспір при писанню „Сну літньої ночі“, справедливо завважав В. Вагнер, що воно дещо смішно шукати за джерелами фабули сеї драми. І справді, ніяке джерело не могло дати того могутнього вражіння, опертого на геніяльній злуці надприродного з реальною дійсністю, чисто людських діл і почувань із світом духів, безмежної любови й розуміння природи в різних її про-явах і схоплення її таємного діланя на душу людини, тої незвичайної й нічим невязаної свободи у висказуванні своїх мислей. Чаром глибокої, найчистішої поезії й найкращої життєвої правди віє від тих нібито простих і наїв-

¹⁾ Я називаю у своєму перекладі сих духів звичайно русалками.

них, а так високо артистичних рядків. Тому у високому подиві говорить Г. Брандес: „Як належить говорити відповідно про „Сон літньої ночі“? Ледве варта труду задержуватися при слабім змальованню характерів у нарисах, бо головна вага лежить тут не в характеристиці, а помимо слабих сторін є поема як цілість одною з найніжніших найпервісніших, найбільш викінчених, які Шекспір сотворив“.

Справжньої фабули у „Сні літньої ночі“ нема; тут більше подій, як діланья. Тому й акція не звязана із ясною характеристикою лицедій, як се бачимо звичайно в Шекспірових драмах. Але все таки акція не позбавлена так зовсім умотивовання й характеристики осіб. Весілля атенського князя Тезея й Гіпполіти -- се загальні рами, в яких обертається акція в днях 29 квітня й перед досвітом 2 мая, коли то сниться сон святоїванської, повної таємних чарів ночі. Для звеличення того весілля приготэвляють прості ремісники гру про Пірама й Тісбу. Та головний актор сеї гри Мотовило дістався в руки жартобливого духа Сміхунчика, що перемінює його в осла, в якому залюблюється завдяки любовному сокові здобутому Сміхунчиком, королева русалок Тітанія, покарана так за спір із королем духів Обероном. Сим соком скроплює Сміхунчик також очі обидвох влюблених пар — Деметрія й Лісандра і Гермії й Гелени, а з того вивязуються їх несподівані й дивні любовні вчинки. Аж вкінці на зарядження Оберона усе вертає до свого ладу. Оберон лучиться з Тітанією, Тезей побирається з Гіпполітою. Демертій з Геленою, Лісандер із Гермією, а ремісники представляють свою гру. Із справді псетичною безжурністю пересуває Шекспір ті події перед нашими очима, не дбаючи про залізну послідовність і творить такий вир ділань, осіб та почувань, що глядачеві зразу тяжко знайтися в ньому. Але скоро виринає геніяльний порядок у тому безладі: се непереможна сила кохання спричинює такий круговорот і вона творить властиву акцію драми, що видається ніби сном. Супроти вмілого висунення того почування й ясного освітлення його таємного діланья — зникають усі слабії сторони драми. Ми бачимо перед собою тільки живих людей, людей із часів Шекспіра й не итвуємося анахронізмам та нерівному історичному тлу драми (ж)ясичні, середньовічні, лицарські й народньо - англійські елэменти змішані тут у гарну цілість).

Що до зверхньої будови, ріжниться „Сон літньої ночі“ від інших Шекспірових драм більшою простотою сценерії, бо місце подій не міняється так часто, як се буває в інших його драмах. Пояснюють се тим що „Сон літньої ночі“ був назначений зразу для вистави на приватній сцені, а не в публичному англійському театрі який мав сцену, що дозволяє без труду змінити місце акції.

Переклад „Сон літньої ночі“ мав відразу визначний вплив на Англію, від XVIII в. на Німеччину й інші культур-народи. На Україні звернули на сю драму увагу передовсім молоді поети з початком XX в. Під впливом польських поетів Юлія Словацького й Станіслава Виспянського дав тоді перерібку „Сну“ в українським дусі Василь Пачовський у драматичній поемі „Сон української ночі“ (відси взяв я й назву Сміхунчика, назву Порилича дала мені байка І.Франка). Переклад „Сну літньої ночі“ на українську мову являється уперве. Буде се 14-а драма Шекспіра переложена на українське (перекладів П. Куліша маємо тільки 13). Я намагався перекладати по змозі докладно, із зазначенням усіх важніших прикмет Шекспірової творчости, і зробити переклад, скільки можна, гладким. Тому я перекладав рядок у рядок так, що мій переклад має однакове число рядків із Шекспіровим оригіналом. Се улегчить порівняння обох текстів і пояснення їх. Також свобідну зміну вірша й прози, білого стиха й римів, однакову по змозі ритміку, алітерації й гру слів — пробував я передати й перекладом. Передовсім у грі про Пірама й Тісбу виходили з того великі труднощі. Може колись хтось щасливіший від мене зможе дати більш артистичний переклад того чудового твору великого Англійця.

При перекладі користувався я текстом, виданим **В. Вагнером** (1880) із критичними примітками; також мав я повне видання творів Шекспіра **Ч. Найта** (*The works of William Shakespeare. Ed. by Charles Knight*). Вступне слово й уваги до тексту крім власних помічань оперті на відомім творі: **Georg Brandes, William Shakespeare** (1896) на гарних статтях: **George Saintsbury, Shakespeare: life and plays** і **Ernest Walter: The text of Shakespeare**, поміщених у V т. *The Cambridge History of English Literature* (1910), на дуже добрім шкільнім виданню у *Freitag's Sammlung*, де „Сон літньої ночі“ видав **Dr. Ortgies Siefken** (1919), на статті **Ренé Самюеля** у *La Grande Encyclopédie*, т. XXIX і ин. Я мав також у руках німецький переклад **Августа Вільгельма Шлегля** у виданню **Александра фон Вайлен** (*Weilen*) з коментарем, артистичний польський переклад **Станіслава Козьмяна** і російський переклад **Н. М. Сатіна** (видання **Н. В. Гербеля** 1865).

Перекладач.

* * *

Лицедії.

- Тезей, князь Атен.
 Егей, батько Гермії.
 Лісандер, } влюблені
 Деметрій, } в Гермію.
 Фільострат, надзорець увеселень у Тезея.
 Пигва, тесля.
 Клей, столяр.
 Мотовило, ткач.
 Дуда, міхолат.
 Порилич, кітлолат.
 Голодар, кравець.
 Гіпполіта, королева Амазонок, заручена з Тезеєм.
 Гермія, дочка Егея, влюблена в Лісандра.
 Гелена, влюблена в Деметрія.
 Оберон, король русалок.
 Тітанія, королева русалок.
 Сміхунчик або Робін Добрий.
 Горошок, }
 Павутинка, } русалки.
 Міль, }
 Гірчичка, }
 Пірам, }
 Тісбе, } ролі в межигрі,
 Стіна, } виведеній
 Місячне Сяйво, } простаками.
 Лев, }

Інші русалки в дружині короля й королевої. Дружина Тезея й Гіпполіти.

Місце — Атени й недалекий гай.

Перша дія.

ПЕРША ЯВА.

Атени. Палата Тезея.

(Входять : Тезей, Гіпполіта, Фільострат і дружина.)

- Тезей. Вже, люба Гіпполіто, час весілля
Надходить скоро. За чотирі дні
Буде молодик. Як поволі місяць
Старий мина й продовжує мою
Тугу мов мачуха або вдова, 5
Що довго нищить дохід молодця!
- Гіпполіта. Чотирі дні поринуть скоро в ночах;
Чотирі ночі переснуть час скоро;
Й опісля місяць, в срібний лук на небі
Новий зігнутий, нашу ніч святочну 10
Побачить.
- Тезей. Фільострате, йди й поклич
Атенську молодь до веселих сходин.
Збуди легенький, жвавий дух утіхи,
А сум до похоронів прожени —
Блідий товариш не для нас на свято. 15

(Фільострат виходить.)

Меч, Гіпполіто, був для мене сватом
Я кривдами здобув твоє кохання;
Та інші справи шлюб наш увінчають:
І пири і виставність і забави.

(Входять : Егей, Гермія, Лісандер і Деметрій.)

- Егей. Нехай живе наш князь Тезей пре- 20
[славний
- Тезей. Егею добрий, дяка. Що нового?
Егей. Приходжу, повний гніву, пожалітись
На Гермію, на донечку мою.
Ходи сюди, Деметрію! Мій пане,
Чому згодивсь я подружити її. 25
Ходи, й Лісандре! І, ласкавий князю,
Він грудь моєї доні зчарував.
Ти, ти, Лісандре, посилав їй вірші
Й кохання застав з нею заміняв:
Співав при місяці їй під вікном твій 30
Зрадливий голос про любови зраду;
Ти вкрав її фантазії вражіння,
Бо слав їй спряжки з свого волосся,
Намиста, ласощі, квітки і перстні —

	В невинній юності пресильних послів. Дочки моєї серце вкрав ти хитро, Змівив належну батькові слухняність У дикий опір. І, ласкавий князю, Як тут ще при тобі вона не схоче Згодитись вийти за Деметрія, Жадаю прав давних атенських, хай вже Розпоряжу я нею як своєю:	35 40
Тезей.	Або вона за тим мужем ось піде Або в сю мить на смерть, як се закон Давний в таких випадках допускає. Щож скажеш, Герміє? Подумай, доню: Тобі твій батько богом мавби бути; Краси твоєї творець він, для нього Ти мовби стать із воску зліплена, Він може статую розбити зовсім Або ж лишити їй життя, як схоче. Деметрій все був бравим юнаком. Такий же є й Лісандер.	45 50
Гермія. Тезей.	Може бути; Так щож? Не має згоди батька, тим то Тамтого ліпшим мусимо признати.	55
Гермія. Тезей. Гермія.	Колиб моїм дивився батько оком! Ні, радше ти дивись. як він осудить. Прошу мені простити. ваша милість. Не знаю, длячого я так смілива І як се скромності моїй пристойть, Що перед всіми гадку виявляю. Та може я моглаб дізнатися, Яке найгірше зло мене чекає, Як за Деметрія не схочу йти.	60
Тезей.	Умерти смертю або присягти Товариства мужчин вже обминати. Тому спитай своїх бажань, дитино, Зваж молодість і кров питай свою; Як не піддашся виборові батька, Чи зможеш одяг знестиби черниці, В похмурий монастир повік заперта, Усе життя сестра неплідна. в гимнах Слабих славлячи чистий, зимний місяць. Щасливі тричі, що смиривши кров, В таку дівичу подорож ідуть; Та щасливіша зірваная рожа, Як та, що вяне на дівичім терні: Росте, живе, вмира — свята й самітна. Так хочу жить, мій пане, так умерти, Аніж віддати привілей дівоцтва У власть тому, чиє ярмо противне	65 70 75
Гермія.		80

- Тезей. В покорі нести дух мій не бажає.
Іще надумайсь. В молодик найблизчий,
У день, коли повяжуть нерозривно
Моє кохання у дружбу зі мною, 85
На день отсей готова будь умерти
За спротив волі батька свого,
Або з Деметрієм піти до шлюбу,
Або при вівтарі Діяни вічне
Дівоцтво присягти й життя самітне. 90
- Деметрій. Подумай, Герміє. Остав, Лісандре,
Пустий свій титул певним моїм правам.
- Лісандер. Деметрій має батькову любов;
Женися з ним, а Гермію я возьму.
- Егей. Лісандре, так! Мою любов він має 95
Й любов моя йому дасть, що моє.
Вонаж моя й усі права до неї
Деметрієві радо відступаю
- Лісандер. Мій рід шляхотний, пане, як його
Й такий багатий; а любов вже більша. 100
Моє майно напевно стане в ряд
З його майном або ще й переважить.
Та більш, як тим усім, я можу похвалитись,
Що гарна Гермія мене кохає.
Чогож мені збуватись свого права? 105
Деметріяж клянуся головою,
Що він Гелену, Недареву дочку,
Так розлюбив, що дівчина солодка
Його аж обожає й пропадає
За сим поганим, непостійним хлопцем. 110
- Тезей. Признатись, чув я й се не раз і думав
Про се з Деметрієм розмову мати;
Та власні справи так мене заняли,
Що я забув. Деметрію, ходи лиш, 115
Ходи, й Егею; підете зі мною,
Бо маю дещо вам обом сказати.
Тиж, Герміє, дивись, щоб узброїтись —
Химери з батька волею згодити.
Як ні, закон Атен присуджує —
А я ніяк закона не поменшу — 120
Обіт самітного життя чи смерть.
Ходи, Гіпполіто: щож там, кохана?
Ходить і ви, Деметрію й Егею:
На наше свято маю орудки
До вас і хочу з вами говорити 125
Про дещо, що обходить ближче вас.
- Егей. Ідемо зараз, вам служити раді.

(Виходять усі крім Лісандра й Гермії.)

- Лісандер. Чомуж, кохана, личко так бліде?
Чомуж зівяли рожі так скоренько?
- Гермія. Мабуть нема дощу, що мігби добре 130
На очі бурю сліз моїх навести.
- Лісандер. Ох, горе! Я усе таке читав
Або чував в історії й казках,
Що шлях кохання не такий гладкий;
Бо або була там ріжниця в крові, — 135
- Гермія. То зависока, щоб низьким кланятись, —
- Лісандер. Чи по літам була зле нащіплена, —
- Гермія. То застара, щоб з молодим злучитись, —
- Лісандер. Чи вибір другів тут рішав усе, —
- Гермія. Очима других вибирать кохання! 140
- Лісандер. А як симпатія при тім була, —
Війна, недуга, смерть їх облягла
І щастя їх, мов гомін, проминуло,
Як тінь хистке, як сон коротке, скоре,
Як блискавка у вуглечорну ніч, 145
- Що враз і землю й небо розкриває,
І заки вспіє хто сказати: „Глянь!“ —
Вже темна паща пожирає їх:
Так швидко ясне щастя розбиваєсь.
- Гермія. Як спражньому коханню горе все 150
Судилось, то вже доля так рішила:
Терпцю навчімся спробою обоє,
Бо се вже є такий звичайний хрест
Кохання: мрії й сни й бажання й сльози, —
Що бідну пристрасть окружають все. 155
- Лісандер. Се добра віра. Слухай. Герміє:
Бездітну тітку маю пребагату
Вдову, що з доходів живе великих;
З Атен до хутора її — сім миль;
Вона мене мов сина свого любить. 160
- Там. Герміє, з тобою шлюб візьму.
Закон атенський строгий нас туди
Вже не досягне. Як мене кохаєш,
Покинь тихцем дім батька завтра в ніч.
У гаю, з міста миля, там, де я 165
- Колись зустрів тебе з Геленою,
Щоб святкувати маєвий поранок,
Там жду тебе.
- Гермія. Лісандре добрий мій!
Клянусь найкріпшим луком Купідона,
Клянусь його стрілою золотою, 170
- Клянусь голубками Венери, милий,
І тим, що у любов серця злучило,
Клянусь огнем, Дідону що спалив
Троянський зрадник, як від неї плив,

- Клятьбами, чоловіки що зломали, — 175
 Їх більше, ніж жінки наговорили, —
 На місці, що ти означив, знайдеш
 Мене напевно завтра, як прийдеш.
 Лісандер. Так не забудь. Гелена, глянь, надходить.
- (Входить Гелена.)
- Гермія. Вітай, Гелено гарна! А кудюю? 180
 Гелена. Я гарна? Ні, не звіть мене такою,
 Деметрій любить вас. красо велика!
 Ваш зір — провідна зірка; звук язика
 Солодший жайворонка, що співає,
 Як глід цвите, пшениця прозябає. 185
 Якби принада пошесть мов ширилась,
 Від Гермії яб нею заразилась,
 Від ока взялаб око, звук чудовий
 Її язика моїй далаб мові.
 Не жалувалаб я для вас цілого 190
 І світа, крім Деметрія одного.
 Навчіть мене глядіти й що робить,
 Щоби собі се серце прихилить.
- Гермія. Хоч хмурюсь я, він любить все мене.
 Гелена. Коби мій усміх взяв лице хмарне! 195
 Гермія. Він на мої проклони не зважає.
 Гелена. Мояж мольба зовсім не помагає.
 Гермія. Мій гнів все будить лиш його любов.
 Гелена. Моя любов його гнів будить знов.
 Гермія. Чиж я, Гелено, в чім тут завинила? 200
 Гелена. Краса; та я красою не згрішила.
 ермія. Кріпись, більш не побачить нас, гадаю,
 З Лісандром відси я вночі втікаю.
 Як ми з Лісандром ще не зустрічались,
 Раєм мені Атени видавались. 205
 Скажиж, нащо краси такої треба,
 Що може в пекло замінити небо?
- Лісандер. Гелено, чуєш тайну урочисту?
 Як Фебе завтра в ніч лицем сріблистим
 В свічаді вод проглянеш і жемчугом 210
 Роса листки трави покриє лугом,
 Тоді в утечі влюблені таємній
 Атенські брами перейдуть ще темні.
- Гермія. В гаю, де на первенцях я з тобою
 Нераз спочила ранньою весною, 215
 В солодкі замисли сповнивши груди,
 До мене там Лісандер мій прибуде;
 І, відвернувшись від Атен отсих,
 Підем шукати в світ другів нових.
 Прощай, подруго, нас ти не забудь, 220

З Деметрієм собі щаслива будь!
 То й тям, Лісандре: піст тяжкий любови
 Дозавтра в північ будь держать готовий.
 Лісандер. Так, так.

(Гермія виходить.)

Гелено, будь здорова вже:
 Нехай Деметрій любить все тебе! 225

(Виходить.)

Гелена. Як то щасливі деякі бувають!
 Атен красою всі мене вважають, —
 Так щож! Один Деметрій лиш не хоче
 Признати, що усім кидаєсь в очі.
 Мов навісний, лиш Гермію він бачить, 230
 Мов навісна, за ним я тільки плачу.
 Погане й низьке без прикмет глибоких —
 Кохання в гарне змінить і високе:
 Любов не оком, — умом розглядаєсь,
 Тому Купід сліпим все зображаєсь; 235
 До осуду кохання не здійметься,
 Не очі, — крила стати сій дається;
 Кохання звать дитям, бо, як дитяти,
 Йому не тяжко вибір підмінати.
 Як хлопці жартом божаться на лож, — 240
 Кривоприсяжна так любов також.
 Заки Деметрій з Гермією знався,
 Мені в коханні вірнім присягався;
 Та град присяг вже Гермія стопила,
 Своім жаром кохання дощ спинила. 245
 Йому утечу Гермії звістим:
 В ніч завтра в гаю він буде отсім
 За нею гнатись: а за вістку тую
 Я вдяку в нього дорого купую.
 Та в болю тім потіхи жду від того, 250
 Що хоч натішусь видом любка свого.

ДРУГА ЯВА.

Атени. Дім Пигви.

Входять Пигва, Клей, Мотовило, Дуда, Порилич і Голодар.

Пигва. Чи тут усе наше товариство?

Мотовило. Булоб вам найкраще скликати їх зага-
 лом, мужа до мужа, відповідно до спису.

Пигва. Ось папір з іменем кожного, що його цілі
 Атени вважають відповідним виступити в нашій межигрі
 перед лицем князя й княгині в його весільний день уночі.

Мотовило. Передовсім, добрий Петре Пигво, скажи, про що говориться в грищі, опісля відчитай імена акторів і так приступай до справи.

Пигва. На Марію, наше грище є: „Найжалісніша комедія й найжалісніша смерть Пірама й Тісби“.

Мотовило. Дуже добрий кусень роботи, впевняю вас, і веселий. Тепер, добрий Петре Пигво, викличте своїх акторів по карточці. Майстрове, виступайте.

Пигва. Відповідайте, як кличу вас. Нік Мотовило, ткач!

Мотовило. Ось тут. Назвіть партію, яку маю, і йдіть даліше.

Пигва. Ви, Ніку Мотовило, записані як Пірам.

Мотовило. Що се є Пірам? Любовник чи тиран?

Пигва. Любовник, що вбиває сам себе найгалантніше з кохання.

Мотовило. Се буде вимагати дещо сліз у правдивому представленню того. Як се буду робити, велить слухачам пильнувати очей; хочу збудити бурю, хочу заводити в деякій мірі. До останніх! Досі я передовсім настроєний на тирана: я мігби незрівнано грати Еркля або ролю, в якій порозбиватиб усе в дрібні куснички.

А кам'яний
Обрив скельний
Струсне сильний
Мур і тюрму;
А Фіб летить,
На возі мчить
І розвалить
Геть долю злу.

Се було знесле! Тепер назви останніх акторів. Се лежить у природі Еркля, в природі тирана; любчик буває жалісливіший.

Пигва. Франц Дуда, міхолат!

Дуда. Тут, Петре Пигво!

Пигва. Дудо, ви повинні взяти на себе Тісбу.

Дуда. Що се за Тісба? Блудний лицар?

Пигва. Се пані, що її має любити Пірам.

Дуда. Ні, справді, не давайте мені жіночої ролі; мені висипається борода.

Пигва. То все одно: маєте відіграти в масці й можете говорити так тихенько, як хочете.

Мотовило. І я можу скрити лице, дайте мені також ролю Тісби, буду говорити монструально тоненьким голосом: „Тісне, Тісне!“ „Ох, Піраме, мій дорогий любчику! Твоя дорога Тісбе і дівчина дорога!“

Пигва. Ні, ні: мусите грати ролю Пірама, а, Дудо, ви — Тісби.

Мотовило. Добре, далше.

Пигва. Робін Голодар, кравець.

Голодар. Тут, Петре Пигво!

Пигва. Робіне Голодарю, ви повинні грати ролю матери Тісби. Тома Порилич, кітлолат!

Порилич. Тут, Петре Пигво!

Пигва. Ви — Пірамового батька; я сам — батька Тісби. Клей, столяр! Ви партію льва. І, надіюсь, тут є штука готова.

Клей. Чи маєте партію льва написану? Прошу вас, якщо так є, дайте її мені, бо я тяжкий до науки.

Пигва. Можете її імпровізувати, бо там нема нічого крім реву.

Мотовило. Позвольте мені також представляти льва: буду ревіти, аж на серці стане добре декому, як мене почує; буду ревіти, аж князь скаже: „Нехай іще раз зареве, нехай іще раз зареве!“

Пигва. Як зробите се надто страшно, то так перелякаєте княгиню і дами, що вони аж стануть кричати: а се вистарчилоб, щоб нас усіх повісили.

Усі. То нас повісять, сина кожної з наших матірок?!

Мотовило. Справді, приятелі. якби ви вистрашили увесь розум із дам, то вони не малиб ніякого іншого вибору, як хиба повісити нас. Але я так злагоджу свій голос, що зареву вам так лагідненько, як голубка при груди; буду вам ревіти, як соловейко.

Пигва. Не можете грати іншої ролі, хиба Пірама; бо Пірам — се людина із солодким лицем; гарний чоловік, якого можна побачити в літню днину. Тимто мусите безумовно грати ролю Пірама.

Мотовило. Добре, згоджуся на се. Яка борода булаб найліпша для тої ролі?

Пигва. Ах, яку хочете!

Мотовило. Візьму або бороду солом'яної краски або темно-помаранчеву бороду або ясно-пурпурову бороду або бороду краски французького черепа.

Пигва. Деякі з ваших французьких черепів загалом не мають ані волосинки; то хиба будете грати без сорому. Але, майстрове, ось ваші ролі; і я нагадую вам, прошу вас і домагаюся від вас, вивчіться їх назавтра на ніч; зійдітьса зі мною в замковому гаю, милю від міста, при місячному сяйві; там зробимо спробу; бо якби ми зійшлися в місті, за нами пігналаб юрба й пізналаб наші пляни. Тимчасом приготавлю спис приладів, що їх вимагає наше грище. Прошу вас, не обманіть мене.

М о т о в и л о. Зійдемося; там можемо відбути спробу
безличніше й відважно. Завдайте собі труда: будьте
перфектні. Бувайте здорові!

П и г в а. Сходимося під княжим дубом.

М о т о в и л о. Доволі; видержить або трісне тятива
лука.

(Виходять.)

Друга дія.

ПЕРША ЯВА.

Гай недалеко Атен.

(Входять із противних боків : Русалка й Сміхунчик).

Сміхунчик. Гей, духу, а куди ідеш?

Русалка. І долами й горбами,
Через глоди й терні,
І огнями й водами, 5
Через бори й тині
Я долину так легенько,
Як округлий місяченько;
Служу пані русалок,
Зрошу їй трави кружок. 10
В злоті шат її двірні —
Первенців — цятки видні.
Се рубіни ті блискучі,
Дари русалок пахучі.
Іду принести срібних рос краплинки
И завішу в улах первенців перлинки. 15
Пращай, сміхунчику; я йду. Ось тут
Цариця наша й русалки прийдуть.

Сміхунчик. Тут цар сієї ночі забавляєсь:
До нього хай цариця не зближаєсь. 20
На неї Оберон лютує дуже,
Бо хлопчик на дворі у неї служить —
В царя індійського його украли, —
Над нього кращого ми не видали;
А Оберон його хотівби мати
Отроком, як по борах ме блукати; 25
Та силою вона його держить,
Дає йому квітки і все пестить.
Тому як сходяться в долинах гір,
При джерелах чи світлі ясных зір,
Вони спорять так, що русалки всі 30
Втечуть в мисчинки жолуддя в страсі.

Русалка. Мене не здурить одяг твій змінчивий:
Ти, бачу, дух сей хитрий, капослівий,
Ти — Робін Добрий-Хлопець. Ти, коханку,
Сільських дівчаток мучиш; ти сметанку 35

- Крадеш ; таке в масничці заподієш,
Що масла не сколотиш, хоч і впрієш;
Шуми не даш у пиві; а ночами
З сміхом людей ти водиш безвістями.
Хтож Карликом, Сміхунчиком зове 40
Тебе, приносиш тому щастя все.
Чи ти се?
- Сміхунчик. Так... признатися тобі:
Вандрую весело в нічній добі.
Я Оберона до сміху доводжу, 45
Як мов кобила заіржу і зводжу
Коня, що то від бобу потовстів.
Нераз я й в чарці цокотух засів,
Як яблочко сушене, і що сили
Я в губи втяв їх, як вони лиш пили — 50
І пиво вялі груди обливає,
А тітка, що поважно всіх навчає,
Мене за стільчик-триніжок візьме —
Я виховзнусь : вона долів паде,
Закашляєсь і крикне : „Ох, драбуго!“ 55
Кричать і гинуть від сміху подруги,
Зик, галас... і усі таке казали,
Що більше радости ще не видали.
Та ось, русалко, Оберон надходить.
- Русалка. Иди геть ! Цариця тут моя приходить. 60
- (Входять з одного боку Оберон із своїм почотом, з другого Тітанія з своїм).
- Оберон. При місяці зла стріча, горда пані!
Тітанія. Ти тут, ревний? Гетьже, русалки!
Я присягла, його не знати більше.
- Оберон. Пожди, нестійна: яж є твоїм паном.
Тітанія. Так я для тебе пані. Але знаю, 65
Як ти з країни русалок утік
І в образі Коріна день цілий
На збіжжевій билинці грав кохання
Закоханій Філіді. Й як ти тут
Прибув з далеких Індії земель? 70
Щоби—ось що! — безстидній Амазоні,
Коханню войовничому твому,
В день вінчання її з Тезеєм дати
І щастя й радість у спільному ложі.
- Оберон. І як тобі, Тітаніє, не сором 75
Згадати з Гіпполітою мій звязок,
Як знаю про любов твою з Тезеєм?
Чи ти його не звабила в ніч ясну
Від Перігенії, що він схватив?

		19
		80
Тітанія.	І задля тебе гарній Еглі вірність Зламав він. Аріядні й Антіопі. Отсе неправди щирі зависти.	
	І годі нам від літа початку Зійтися на горбі, в долині, в лісі, При ріни джерела, в тростині річки, Чи на пісковім побережжі моря, Танки при свисті вітра танцювать, Щоб ти сварнею не псував забави. Тому вітри, що дармо нам свистіли, Немов як пімсту, вислали із моря Імли погані, що на землю впали; Так гордим кожний потічок зробили, Що він за межі берегів виходить. Даремно тягне віл ярмо, даремно Він лиє піт, бо зерно ще зелене Гниє, і заки бороду дістане.	85 90
	Пуста кошара на залитім полі, Скот гине, стервом воронів годує. Де круглі грали, там лежить лиш намул; В траві веселій дивних лябіринтів Не знати, бо ніхто туди не ходить. Зими своєї смертні вже не мають. В ночі ні гимн, ні пісня не звенить. Тому і місяць, морських хвиль правитель, Блідий від гніву — миє воздух весь, Недуги ревматичні ширить дуже.	95 100 105
	А в тім замішанню минають пори: І ось паде мороз сивоголовий На свіже лоно рож кармазинових, Стара Зима кладе на своїм лобі Ледянім, мов на глум вінок пахучий Літніх квіток — весна і літо й осінь Надійна і зима гнівна змінюють Звичайний одяг, світ здивований По плодах їх не може відрізнити. А плем'я се нещаст' усіх походить Від нашої незгоди і сварні: Ми є їх родичами й початком.	110 115
Оберон.	Направ усе; від тебе се залежне: Тітаніє, не муч так Оберона! Лиш дай підміняне мале хлопя Мені за чуру.	120
Тітанія.	Утиши лиш серце! За край русалчин я не дам дитини! Йогож бо мати в мій орден вступила: І в воздуху пахучім Індій ніччу Нераз балакала вона зі мною,	125

- І сівши на Нептуна пісках жовтих,
Ми на купецькі човни поглядали
На хвилях і сміялись, як вітрила
Вагітно вітер надував лустий. 130
Вона за ним ішла хитаючись
(А в лоні мого хлопчика носила),
Наслідуючи, плила по землі,
Мені зносила дрібнички й вертала, 135
Мов з подорожі, у товар багата.
Та смертна, вмерла при хлопчині тому;
І задля неї хлопця я ховаю
І задля неї з ним я не розстанусь.
Оберон. Як довго в сім гаю остати хочеш? 140
Тітанія. Аж може після вінчання Тезея.
Як танцювать спокійно меш між нами
Й при місяці ігратись, то останься;
Оберон. Як ні — йди геть; де ти там не піду. 145
Тітанія. Віддай хлопчину й піду за тобою.
Не дам! Подруги, гетьже відсіля!
Як тут остану, буде все сварня.
- (Виходить Тітанія з своїм почотом).
- Оберон. Іди собі! Не вийдеш з того гаю,
Аж муку потерпиш за сю зухвалість.
Ходи, Сміхунче любий! Памятаєш, 150
Як на пригірку ти колись сидів
І чув, як водна панна, на дельфіна
Хребті, так чудні звуки видихала,
Що спів сей бурне море укоїв
А зорі в шалі з сфер своїх спадали, 155
Щоб чути сю музику?
- Сміхунчик. Памятаю.
Оберон. Тоді я бачив (ти не міг побачить),
Як проміж землю й зимний місяць плив
Узброєний Купід: ціляв на гарну 160
Вестальку на престолі Заходу,
І сильно так стрілу пустив із лука,
Якби пробить сердець хотів сто тисяч.
Я бачив, як огнисті стріли тії
Воднистий місяць погасив промінням, 165
І жриця-королева перейшла
В розважанні дівочім. без кохання.
Та знаю, де стріла Купіда впала:
На квітку заходу молочно-білу,
Що з ран кохання стала пурпурова. 170
Дівчата звуть її: любов з нечевя.
Знайди її; я показав тобі раз
Сю квітку. Соку з неї на повіки

- Людей пустити сонних — то за першим
Шалітимуть еством, яке побачать. 175
Знайди се зілля і вернися, заки
Левіятан перепливе ще милю.
- Сміхунчик. Опояшу довкола землю летом
У мінут сорок.
(Виходить).
- Оберон. Як дістану соку, 180
Буду глядіти, чи вона засне,
І присну в очі ним Тітанії.
Й за першим, що, збудившись, побачить, —
Чи львом медведем, вовком, бугаєм,
Чи се влізлива чи вертлива малпа, — 185
За всім поже́не із коханням в серці.
І заки здойму чари з зору в неї, —
А можу се зробити иншим зіллям, —
Вона мені віддати хлопця мусить.
Та хто іде тут? Я невидимий: 190
Підслухаю розмову їх обоїх.
(Входить Деметрій, за ним Гелена).
- Деметрій. Тебе не люблю, не гони за мною!
Де гарна Гермія й Лісандер, де?
Його я вбю, вонаж мене вбиває.
Казала ти, що тут вони сховались; 195
І я тут між дере́вям деревію,
Мої Гермії знайти не можу.
Геть забирайся, не ходи за мною!
- Гелена. Магнете твердосердний, притягаєш
Мене; та не залізо тягнеш. серце 200
Моє. мов сталь правдиве: не тягни
Його й ходить не буду за тобою.
- Деметрій. Чиж я тебе манив, красою звав?
Чи радше не казав я ширу правду,
Що не люблю тебе й любити не можу? 205
- Гелена. Й тому тим більше я тебе люблю.
Я твоїм гончим псом, Деметрію,
Хоч бий мене, тсбі ласитись буду:
Як пса отого, бий мене і копай,
Занедбуй, втрать мене, а лиш позволь, 210
Хоч я негідна, бігти за тобою.
Найгірше місце у коханні твоїм, —
А все таки для мене найцінніше, —
Бо місце пса у тебе дай, благаю.
- Деметрій. Відрази в моїй не збільшай душі, 215
Мені погано, як тебе побачу.

- Гелена. Меніж погано, як тебе не бачу.
 Деметрій. Свою невинність надто наражаєш,
 Як покидаєш місто й віддаєшся
 У руки тому, хто тебе не любить; 220
 І повіряєш злій нагоді ночі
 Й лихій дораді місця самотного
 Клейнот багатий свого дівочтва.
- Гелена. За се мені поручить честь твоя.
 Не ніч мені, як бачу личко твоє; 225
 Тому, здаєсь мені, не ніч круг мене,
 Й світи товариства є в гаю то́му,
 Бо ти — я певна в тім — є світ увесь:
 І чиж мені казати, що сама я,
 Як тут глядить на мене світ увесь? 230
- Деметрій. Втечу від тебе й в безвісті сховаюсь,
 Тебе звірям на ласку кину диким.
- Гелена. В найдикшім серце ліпше від твогого.
 Втікай, як хочеш; повість зміниться:
 Втіка Аполльон, Дафне здоганяє; 235
 Сокола голуб ловить; тиха ланя
 За тигром гонить; та ловля даремна,
 Трусливість як втіка, жене хоробрість.
- Деметрій. Не хочу слухать більш тебе: піду вже;
 Та як за мною підеш, то не думай, 240
 Що в лісі кривди я тобі не зроблю!
- Гелена. В святині, в місті, в полі ти мене,
 Деметрію, все кривдиш: ах, стидайся!
 І зневажаєш так жіночий рід весь:
 Ділом мужів — боротись за кохання, 245
 Жінкам — лиш можна слухать залицання.
- (Виходить).
- Деметрій. Йду за тобою й зроблю з пекла небо,
 Умерти з рук твоїх мені лиш треба.
 (Виходить).
- Оберон. Іди, русалко; в гаю сім ме гнати
 Він за тобою, ти будеш втікати. 250
 (Вертає Сміхунчик).
- Сміхунчик. Витай, вандрівнику! Чи маєш квітку?
 Ай, ось вона!
- Оберон. Будь ласка, дай її.
 Я місце знаю, де чабрик цвіте,
 Де з первенцями фялочка росте, 255
 Де наче в дах повійки позростались,
 Жасмени й рожі з ними посплітались;

- Часом Тітанія там на квітках
Умучена в ночі спить по танках: 260
Тут вуж скидає шкіру емальову,
Для русалок одержу вже готову.
Я соком сим покроплю очі їй,
Її юрба химерних сповнить мрій.
Візьми ще соку і шукай у гаю: 265
Закохана Атенка там блукає,
Юнак її не хоче; ти йому
Покропиш очі; а як він із сну
Проснесь, хай першу він її догляне;
Його знайдеш — так вбрані Атеняне. 270
Зроби се, хай за нею пропадає
Він більш ще, ніж вона його кохає.
Верни тут, заки перші півні піли.
Сміхунчик. Не бійтись, пане, зроблю, як веліли.

ДРУГА ЯВА.

Інша частина ліса.

(Входить Тітанія з своїм почотом).

- Тітанія.** Ходіть, співайте, русалки, й танцюйте;
Опісля в третю часть хвилини — геть!
Бить хробачки в бруньках піжмових рож,
За крила з шкіри з лиликом боротись 5
Малим на одіж русалкам; прогнати
Сову крикливу, що по ночам виє
Над духами із диву. Заспівайте
Мені до сну і йдіть, а я спочину.

Пісня русалок.

Перша русалка.

- Двоязичній вужі,
Кляте племя ящірок, 10
Веретільниці й їжі —
Геть від пані русалок!

Хор.

- Фільомеле, заспівай
Любо з нами: голя, гай!
Гоя, гоя, гоя, гай, гоя, гоя, гоя, гай! 15
Злих примар
І вроків чар
Нашу паню геть минай!
Так добраніч — голя, гай!

Друга русалка.

- Геть прядки і павуки 20
Довгоногі і хрущі,

- Червяки і слимаки,
Поховайтесь у хащі!
- Хор.
Русалка. Фільомеле, заспівай і т. д. 25
Гетьте! Добре!... Пані спить....
А одна хай сторожить.
- (Виходять русалки. Тітанія спить. Входить **Оберон** і витискає квітку на повіки Тітанії).
- Оберон.** Що, збудившись, доглянеш, —
За свою любов візьмеш
І за тим тужитимеш: 30
Дик се рись, чи кіт будé,
Пард, медвідь, — нехай тебе
Він розлюбить, як лише
Збудишся; а щось гидке
Ти тоді побачиш вже.
- (Виходить).
- (Входить **Лісандер** і **Гермія**).
- Лісандер.** Ослабла ти-так довго вже блукаєш, 35
По правді стежки й я знайти не можу;
Спочинь тут, Герміє, коли бажаєш,
Чей день потіху принесе нам гожу.
- Гермія.** Лісандре, так; знайди собі де спати,
Я хочу на горбку отсім спочати. 40
- Лісандер.** Одна мурава постіллю нам буде,
Одно і серце й вірність, хоч дві груди.
- Гермія.** О ні, Лісандре, ти мене щади,
Кладись там дальше, не лягай сюди.
- Лісандер.** О, не гани отих невинних слів! 45
В любові ними я любов повів:
Що серденько моє з твоїм злучилось
І серця тії два в одно вже злились;
Одна присяга груди дві злучила,
Одна дві груди вірність зєдiniла. 50
Тому позволь вже спати, як кажú,
Бо лежачи тут, я тобі не лжу.
- Гермія.** Я бачу гарних слів Лісандра гру:
Мені вже кращеб гордість усмирити,
Як, що в Лісандра лож є, говорити. 55
Та, друже, на кохання вас благаю,
Кладіться дальше, як воно в звичаю
І чесно, як пристало віддаляти
Молодців добрих з місць, де сплять дівчата
Так віддались: добраніч, милий друже, 60
Мене кохай, як довго житимеш, дуже.

Лісандер. Амінь, амінь — і я молитву шлю.
Хай з вірністю буде й кінець життю.
Я тут спічну; спи в щастю і спокою!

Гермія. Частина щастя хай буде з тобою! 65

(Засипляють).

(Входить Сміхунчик).

Сміхунчик. Лісом я так довго йшов,
Та Атенця не знайшов,
Щоб в коханні силу — того
Зілля спробувать у нього. 70
Ніч, спокій. — Хто тут лежить

В одязі Атенця й спить?
Він се, як мій пан казав,
Що Атенку проганяв;
Ось дівчина на вогкій
Спить землиці холодній; 75
Близче спати годі бідній,
Де спить любчик сей негідний.

На твої, поганче, очі
Силу квітки вилить хочу.
Пробудись і від любі
В сні повік вже не замкни! 80
Пробудися з свого сну!
Я — до Оберона йду.

(Виходить).

(Вбігають Деметрій і Гелена).

Гелена. Хоч вбий Деметрію, а почекай!
Деметрій. Иди геть собі, мені раз спокій дай! 85
Гелена. То в темноті отак мене покинеш?
Деметрій. Як ступиш кроком ще, то певно згинеш.

(Виходить).

Гелена. З бігу вже віддиху нестало в груди, —
Ах, бачу, з просьб моїх ніщо не буде!
Щаслива Гермія, дебудь лежить. 90
Всіх очі в неї притягають в мить.
Чи сльози ясність їм таку дають?
Таж мої очі більше сліз ще ллють.
Я поганіша від медведя ще;
Від мене дикий звір з ляком втече. 95
Тому то і Деметрій не погляне
На дивне се чудовище погане.
Де зеркало таке мені дістати,
Щоб з оком Гермії свій зір рівняти?

- Та хто се тут? Лісандер так лежить? 100
Мертвий? Не бачу крові. Може спить?
Лісандре, пробудіться, як живі!
- Лісандер (будиться). За тебе, мила, піду крізь огні.
А груди твоя прозора так здається,
Що бачу, як Гелени серце бється. 105
- Гелена. Де є Деметрій? Хай мені не вадить!
Сей меч його імя прокляте згладить!
О, не кажіть, Лісандре, тут такого.
Він любить Гермію? І щож страшного?
Вам гарно: Гермія лиш вас кохає. 110
- Лісандер. Що? Гарна Гермія? Я повторю:
Мені жаль хвиль, що з нею витрачаю.
Не Гермію — Гелену маю любку:
Хтож замість крука підміня голубку?
В мужів над волю розум все стає, 115
Мій розум каже, що ти краща є
І кожда річ росте в свою пору —
Я в розум аж тепер щойно расту;
Тепер, як зовсім я мужем вже став,
Над волею мій розум провід взяв 120
І до очей веде мене твоїх,
Кохання книгу я читаю в їх.
- Гелена. Чогож мене стрічає глум гидкий?
Чим насміх заслужила я такий?
Чиж не досить, чиж не досить ще того, 125
Що я ні разу, ні разу одного
Деметрія не бачила ласкавим —
Ще й ти мене беш жартом тим лукавим?
Мене—на правду й вірність!—кривдиш бідну,
Як залицяєшся отак негідно. 130
- Пращайте, йду від вас я чим скоріше,
Я думала, що ви благородніший.
Так любком прогнані одним жінки,
Для інших вже мушин — лиш іграшки!
(Виходить).
- Лісандер. Вона не бачить Гермії, що спить: 135
Хай спить — її не буду вже любить!
Бо навіть зісти ласощів замного.
То шкода вийде для жолудка з того.
Як єреси ті гонять найстрашніше,
Що в сіти їх попалися давніше, — 140
Так ти — пересит, єресь є моя,
Ненавиджу найбільш тебе з всіх я!
І сили всі до того буду вести,
Щоб стати лицарем Гелени чести!
(Виходить).

Гермія   На поміч, мій Лісандре, ах, прибудь!   145
(будиться).   Гадюку скинь, що давить мою грудь!
Ох, горе! Сон страшний мене напав,
Лісандре, й зимний дрозж мене пройняв:
Здавалось, що гадюка серце їла
Моє, а ти сміявся з того діла.   150
Лісандре! Де ти? Що?! Нема? Пропав?!
Не чує? Втік — і слова не сказав?!
Недоле! Де ти? Обізвись — благаю!
Кажі на милість! З ляку умираю!
Нема? Як бачу, ти далеко вже: 155
Та я дожену смерть мою або тебе.

Третя дія.

ПЕРША ЯВА.

Ліс. Тітанія лежить і спить.

(Входить Пигва, Клей, Мотовило, Дуда, Порилич і Голодар).

Мотовило. Чи ми всі зібралися?

Пигва. Зовсім зовсім; а тут є дивно відповідне місце для нашої спроби. Се зелене містечко буде нашою сценою, сей корч тернини нашою убірною; і представимо се в акції так, як будемо представляти перед князем.

Мотовило. Петре Пигво, —

Пигва. Що скажете, хватський Мотовило?

Мотовило. Є речі в сій комедії Пірама й Тісби, що ніколи не подобаються. Найперше Пірам мусить витягати меч, щоби себе самого вбити, чого пані не можуть знести. Як відповісте на се?

Порилич. На Матінку, небезпечна справа.

Голодар. Мені здається, що убивання мусимо оставити, аж доки усе не минеться.

Мотовило. Ані трошечки: маю спосіб, щоби усе зробити добре. Напишіть мені прольог; і нехай прольог ніби то скаже, що ми нашими мечами не вчинимо зла й що Пірам не є наділі вбитий; і для більшої певности скажіть їм, що я Пірам не є Пірам, а ткач Мотовило; се вже відбере їм страх.

Пигва. Добре, будемо мати такий прольог; а він буде написаний в осми — або шестискладових віршах.

Мотовило. Ні, зложіть його у двоє більше; нехай буде написаний у вісім і вісім.

Порилич. Чи пані не перелякаються льва?

Голодар. Боюся того, впевняю вас.

Мотовило. Майстрове, ви повинні розважити між собою: давати — Боже, борони нас! — льва поміж пані се найстрашніша річ; бо нема страшнішого дикого птаха, як ваш живий лев; і ми повинні зважати на се.

Порилич. Тому инший прольог мусить сказати, що він не є львом.

Мотовило. Так, мусите назвати його ім'я, а половина його мусить бути видна через шию льва: і він мусить говорити через неї, кажучи таку або подібну нісенітницю: — „Пані!“ — або „Гарні пані! — я бажавби“, — або

„Я хотівби просити вас“, — або „Я хотівби благати вас, — не боятися, не дріжати: моє життя за ваше. Якби ви думали, що я приходжу тут як лев, булоб шкода мого життя: ні, я не є такою річчю; я — людина, як є й інші люде“; і тут справді нехай він назове своє імя й скаже їм просто, що він — Клей, столяр.

Пигва. Добре, так буде. Але тут є дві тверді річі; се є впровадити місяць у кімнату; бо, знаєте, Пірам і Тісбе стрічаються при світлі місяця.

Клей. Чи місяць буде світити тої ночі, коли граємо нашу гру?

Мотовило. Календаря! Календаря! Погляньте в альманах! Винайдіть місячне світло, винайдіть місячне світло!

Пигва. Так, світить тої ночі.

Мотовило. Щож, то можете лишити одно крило великого вікна в кімнаті, де будемо грати, отвореним, і місяць може світити в тоє крило.

Пигва. Так; або хто инший мусить прийти з корчем тернини й ліхтарнею та сказати, що він приходить обезображати чи представляти особи місячного світла. Але тут є инша річ: мусимо мати стіну у великій кімнаті; бо Пірам і Тісбе, говорить історія, розмовляли через щілину стіни.

Порич. Ви ніяк не зможете впровадити стіни. Що кажете, Мотовило?

Мотовило. Оден або другий мусить представляти Стіну: і нехай він має дещо вапна або дещо глини або дещо тинку на собі, щоби уязити стіну; або нехай він держить свої пальці так і через тую щілину будуть Пірам і Тісбе шептати.

Пигва. Як се може бути, то усе є добре. Ходіть, сядьте, кожної матірки син, і спробуйте свої ролі. Піраме, ви починаєте: як ви виговорили свою мову, увійдіть в отсі корчі: і так кожний відповідно до своєї ролі.

(Входить Сміхунчик іззаду).

Сміхунчик. Що за нездари тут горлають так
Коло колиски пані русалок?
Що?! Тут ігра? Я буду слухачем
Чи й актором, як знайду лиш причину.

Пигва. Піраме, говори! Виходьже, Тісбе!

Мотовило. Тісбе, квітино, що воняєш дуже, —

Пигва. Що вонями дишеш!...

Мотовило. ...що вонями дишеш:

Такий твій віддих, Тісбе, ти серденько.

Та чуєш голос? Тут остань хвилину,

А я при тобі вже зявлюсь скоренько.

(Виходить).

Сміхунчик. Чи хто Пірама грав коли чудніше?

(Виходить).

Д у д а. Чи маю тепер говорити?

П и г в а. Так, на Матінку, маєте; бо вам належить зрозуміти, що він іде тільки, щоби побачити гамір, який вчув, і зараз вертає назад.

Д у д а. Пресвітлий Піраме, лелійки в тебе вид,
Червона роже із препишного терна.
Огнистий самоцвіте, ти мов любий Жид,
Ти вірний коню, що умучення не зна,
Я на могилі нині жду тебе.

П и г в а. „Могилі Ніна“, чоловіче! Але того не повинні ви тепер говорити; се відповідаєте Пірамові; говорите усю вашу ролю відразу: початкові слова й усе. Піраме, входіть: ваше початкове слово минуло; воно є: „умучення не зна“.

Д у д а. Ох, — Ти вірний коню, що умучення не зна.

(Вертає Сміхунчик і Мотовило з осячою головою).

М о т о в и л о. Якби я, Тісбе, гарний був, я бувби твій.

П и г в а. О, страшно! О, дивно! Ми зачаровані. Прошу, майстрове, втікайте! Ратуйте!

(Виходять Пигва, Клей, Дуда, Порилич і Голодар).

С м і х у н ч и к. Піду за вами й поведу кругом
Багном, чи терням, чи густим корчем,
Конем я буду, то знов гончим псом,
Медведем стану, диком, чи огнем:
Печи, іржатьму, гавкать і ревіть,
Як пólумя, кінь, пес, дик і медвідь.

М о т о в и л о. Чогож вони втікають? Се їх підлий жарт, щоби мене перестрашити.

(Вертається Порилич).

П о р и л и ч. Мотовило! Ти перемінений! Що бачу на тобі?

М о т о в и л о. Що бачите? Бачите свою власну осячу голову! Чи так?

(Вертається Пигва).

П и г в а. Нехай Господь хоронить тебе, Мотовило! Нехай Господь хоронить тебе! Ти перемінений.

(Виходить).

М о т о в и л о. Бачу їх гільтайський жарт: се на те, щоби зробити з мене осла; перелякати мене, як зможуть.

Але я не рушуся з сього місця, нехай роблять, що зможуть: буду проходжуватись угору і в долину тут і буду співати, щоб вони чули, що я не боюся.

Той чорний самчик кіс малий
З помаранчевим кльованом,
Той дрозд у співі голосний,
Воловик із дрібним пером. —

Тітанія (будиться). Чи ангел так мене зміж квітів будить?

Мотовило (співає). Воробчик, жайворон, чижі,
Зазулі голосні,
Хоч бідні чують їх мужі,
Та не говорять: ні;

бо, справді, хто хотівби пописуватися дотепом із таким дурним птахом? Хто хотівби докоряти птахові брехнею, хочби він кричав і не знати як: „куку!“

Тітанія. Шляхотний смертний, ах, співай іще:
Моє влюбилось ухо в голос твій;
І око в мене стать твоя чарує;
Ще й каже честь твоя мені любити
Тебе й любов присягою скріпити.

Мотовило. Мені здається, пані, що маєте мало розумної причини до того, а все таки, сказати правду, розум і кохання товаришать собі мало коли в нинішніх часах; тим більше жаль, що деякі чесні сусіди не хочуть їх зробити приятелями. Так, я можу жартувати при нагоді.

Тітанія. Премудрий ти такий, як і прекрасний.

Мотовило. Не так; ані одно, ані друге; але якби я мав стільки дотепу, щоби вийти з сього ліса, я мавби його доволі, щоб ним послужитись для власної мети.

Тітанія. Не підеш з ліса сього ти мені:
Останеш тут, чи хочеш так, чи ні.
Я дух, не проста мого роду слава,
Там вічне літо, де моя держава.
Люблю тебе: тому ходи зі мною;
Велю ходити русалкам з тобою,
Вони з глибин перлини принесуть,
Як на квітках заснеш, співатимуть;
І земську тяжкість мусиш покидати,
Щоб ти мов дух воздушний міг літати.
Горошку! Павутинко! Молю і Гірчичко!

(Входять Горошок, Павутинка, Міль і Гірчичка).

Горошок. Готов!

Павутинка. І я!

Міль. І я!

Гірчичка. І я!

Всі. Де йти?

Тітанія. Для сього пана добрі й чемні будьте;
 Танцюйте перед ним, скачіть усе,
 Хай кожда абрикоз, ожин несе,
 Хай морв, фіг і грозен додасть іще,
 Хай меду у пчілок йому вкраде,
 На свічку їх воскових ніг возьме,
 Хай світла святойзанський хрущ дає,
 Хай ясно мому милому будé.
 І хай метелика крильце барвнé
 У сні проміння місячне здунé:
 Кланяйтесь, русалки, йому іще.

Горошок. Вітай, смертельнику!

Павутинка. Вітай!

Міль. Вітай!

Гірчичка. Вітай!

Мотовило. Дякую вашим достоїнностям сердечно;
 прошу о імена ваших достоїнностей.

Павутинка. Павутинка.

Мотовило. Бажавби я більше знайомости з вами,
 добрий пане Павутинко: як вріжуся в палець, то осмілюся
 до вас. Ваше імя, чесний пане?

Горошок. Горошок.

Мотовило. Прошу вас, поручіть мене добродійці
 Лушпинці, вашій матері, і добродієві Струкові, вашому бать-
 кові. Ваше імя, прошу вас, пане?

Гірчичка. Гірчичка.

Мотовило. Добрий пане Гірчичко, знаю добре ваш
 терпець: отся падлюка, велитенська волова печеня, пожерла
 неодного добродія з вашого дому; впевняю вас, ваша ро-
 дина зробила вже нераз воду в моїх очах. Бажаю з вами
 близшої знайомости, добрий пане Гірчичко.

Тітанія. Служіть йому, в мій дім його ведіть.
 Бо слізним оком місяць спогляда,
 А як він плаче, — плаче кожний квіт,
 Він плаче, бо десь гине чистота.
 Хай мовчки йде, звяжіть йому уста.

(Виходять).

ДРУГА ЯВА.

Інша частина ліса.

(Входить **Оберон**).

Оберон. Цікаво, чи Тітанія збудилась
 І що найперш попало їй на очі,
 Бо в се вона до краю закохаєсь.

(Входить **Сміхунчик**).

- От мій післанець. — Щож, пустунче-духу?
Що за новина в тім заклятім гаю? 5
- «Сміхунчик. Цариця ось страхіття вже кохає.
У тихій б́есідці на самотині
Вона спочила в с́онливій годині, —
Юрба ремісників у лахманах,
Що то в Атенах служать по крамах, 10
Зійшлася, щоб там штуку спробувати,
Що на весіллю муть Тезея грати.
Один із грубошкірих дурнів тих,
Що грав Пірама, вийшов зпоміж них
І кинув сцену та в корчі зайшов, 15
А я за ним і там його знайшов
І осячу морду вспів йому придати:
він зараз Тісбі мав відповідати.
Мій мімік вийшов, як на нього глянуть,
Мов дикі гуси, що ловця доглянуть; 20
Немов ворон тих сірих стадо ч́асом,
Як гряне вистріл, підліта з гал́асом —
Сюди й туди під небеса літають —
Так всі актори перед ним втікають.
Я тупнув — сей впав тут, той там як стій, 25
Атени кличуть в поміч, бо розбій.
Ослабли змисли їх у тім страсі,
Ім ворогом здаються річі неживі;
Корчі й тернина одіж їх хватали,
Капелюхі́ і рукави спадали. 30
Я ними так в страсі на осліп гнав,
Лиш любий Пірам змінений остав;
Тоді Тітанія із сну свого
Збудилась і влюбилась в осла того.
- «Оберон. Яб ліпше й сам отсього не зробив. 35
Чи ти й Атенця очі намастив
Любовним соком — зовсім по прика́зу?
- «Сміхунчик. Він спав тоді — й се сталося відразу —
Атенка спала там при ньому з боку;
Збудившись, він на неї кине оком. 40
- (Входить Гермія і Деметрій).
- Оберон. Стань ближше: мій Атенець надбігає.
Сміхунчик. Сеж инший муж, хоч жінка та сама є.
Деметрій. Коханцю твому не кидай наруги!
Гіркі слова гірким остав недругам.
- Гермія. Я лиш сварю, а не клену іще, 45
Хоч на проклін ти заслужив уже,
З рук твоїх згинув в сні Лісандер мій,

- У крові бродиш, поринай же в ній
І вбий мене.
День сонцю не служив так щиро, вірно, 50
Як він мені: чиж мавби так безмірно
Мене в сні обмануть? Скоріш будé,
Що місяць через землю перейде
І через осередок вийде сподом, 55
Попсує брату південь Антиподом.
Ти вбив його, се видно вже по тобі:
Пятно убійника на твоїм лобі.
- Деметрій. Убитий так глядить — і се мій зір:
Пробив у мене серце ваш упір. 60
Та ви, убійця, глядите так ясно,
Немов Венера в сфері своїй красна.
- Гермія. Щож з того? Деж Лісандер мій блукає?
Віддай його, Деметрію, благаю.
- Деметрій. Його я тіло кину псам охочо.
- Гермія. Собако, драбе, геть! Мою дівочу 65
Ти добрість рвеш. Йому ти збавив вік?
Не звися відтепер вже чоловік!
Скажи раз правду, як лиш се можливо,
Чи ти на нього глянувби сміливо?
Ти вбив його у сні? Се чин чудовий! 70
Гадюка-вуж на се булиб готові.
Змія вчинила се; двійний язик
Змії, як твій, ранити так не звик.
- Деметрій. Твій гнів мені даремно так припав,
Лісандра крові я не проливав. 75
Що він не вмер, ручити я готов.
- Гермія. Прошú тебе, скажи, що він здоров.
- Деметрій. А як скажú, то що за те дістану?
- Гермія. А се, що я на тебе вже не гляну. 80
Іду вже: ненавісний ти мені,
Мене не знайдеш, він живе, чи ні.
- (Виходить).
- Деметрій. Шкода гонить шалену сю дівчину;
От краще тут приляжу на хвилину.
Тягар журби ще більш тоді зростає,
Як сон банкрóт довг в нього затягає. 85
Хоч дещо може доконає сплати,
Як я на неї тут будú чекати.
- (Кладеться й засипляє).
- Оберон. Щож ти зробив? Тут блуд є непомірний!

- Любовний сік дістав коханець вірний.
Кохання щире ти отак убив,
А не — фальшиве в щире замінив. 90
- Сміхунчик. Один тут вірний — доля так рішає,
Бо міліон фальшиво присягає.
- Оберон Гаєм отсим від вітру скорше йди
Й дивись: Гелену із Атен знайди: 95
З кохання хора і бліде личенько
І кров живу зітхання пють тяженькі:
Щось видумай, щоб тут її привести,
Я спробую з очей його чар звісти.
- Сміхунчик. Я йду, я йду, а йду так я,
Як скоро з лука Татарин стріля. 100
- Оберон. Ти цвіточку багряній,
Що зранив Купід пустий,
Очі в нього ти обмий. 105
Образ любки так відкрий,
Щоб здававсь йому такий,
Як Венера чудовий.
І, Венеро, в час важкий
Ти його від бід закрий.
- (Вертається Сміхунчик).
- Сміхунчик. Пане русалок, осьде,
Вже Гелена тут йде; 110
Й той, кого я обманув,
За коханням тут прибув.
Тут на них лиш поглядіть:
Як дурний сей людський рід! 115
- Оберон. Стань на бік! Їх галас вже
Сон Деметрія зжене.
- Сміхунчик. Два одну кохатимуть —
Тож то сміх буде отут!
Се сміху для мене світ 120
Як все йде на виворіт!
- (Входить Лісандер і Гелена).
- Лісандер. Чиж справді насміхом моя любá?
З сльозами насміх в парі не іде:
Я плачу, як кленусь; така клятьба
Всім своїм початком правдива вже. 125
Чомуж то насміх там тобі ввижаєсь,
Де вірности пятно скрізь пробиваєсь?
- Гелена. Отут твоя вся хитрість! Подивись!
Бє правду правда так чортівськи ревно!

- Таж Гермії ти клявся так колись; 130
Клятьби клятьбою ти не зважиш певно:
Ти на вагу постав клятьби обі,
А так заважать, як казки пусті.
- Лісандер. Я був без ума, як їй присягав. 135
Гелена. Безумно ти присягу сю зломав.
Лісандер. Її Деметрій любить, а не вас.
Деметрій (будиться).
- Гелено, німфо, божество прекрасне,
З чим прирівняв твої очиці ясні?
Хрусталь — мутний. Уста твої красніють.
Мов дві ягідки в поцілую спіють. 140
- А білість, що мов Тавру сніг в ім'я
Під східнім вітром вороном чорніє,
Як руку піднимеш. Дай цілувать,
Княгиню білу, роскоші печать!
- Гелена. О, сором! Пекло! Бачу, всі зібрались 145
Ви проти мене, щоб так насміхались,
Якби ви були чемні й благородні,
Мене ви кривдить так булюб не годні.
Хоч знаю, як ненавидиш мене,
Чогож наругу лучиш з тим іще? 150
- Як справді ви мужі, — не тільки видом, —
То жінку мучить так — буде вам стидом.
Похвали чую і клятьбу безмірну,
Хоч в серці лиш ненависть непомірна.
Ривалі два ось Гермію кохають, 155
Ривалі два Гелену висмівають.
Геройський вчинок — і мужів так гідний,
Щоб сльози витиснуть дівчині бідній
Наругою! І знатиб я цікава,
Хто чесний дівчину отак лукаво 160
І мучить і обідить — для забави?
- Лісандер. Недобрий ти, Деметрію; кохаєш
Лиш Гермію; що знаю се — ти знаєш.
І тут від серця виявляю волю:
Що Гермію кохать тобі позволю; 165
А ти Гелену відступи мені,
Кохая й буду все кохать її.
- Гелена. Найбільші ви обманці на землі!
Деметрій. Ти Гермію возьми, щоб там не було,
Як я її любив, то се минуло. 170
Бо серце з нею гостем тільки жило
И домів знов до Гелени затужило,
Щоб тут остать.
- Лісандер. Неправда се над міру!
Деметрій. Чогож ганьбиш тобі незнану віру?

Та дорого ти заплатиш за те!
А ось гляди: твоя кохана йде. 175

(Гермія входить знов).

- Гермія. Ніч темна оку силу відбирає,
Та ухо більш вражіння приймає;
Де почина змісл зору ослабати,
Там доконає слух подвійно сплати. 180
- Лісандер. Меніж не стануть, як жене любов.
Гермія. Якаж любов тебе від мене гнала? 185
- Лісандер. Моя любов спокою не давала:
Гелена, що сіяє серед ночі,
Як огняних зірок світляні очі.
Чогож мене шукаєш? Можеш знати:
Ненависть каже так мені втікати. 190
- Гермія. Ти так не думаєш, хоч кажеш всім.
Гелена. Ось і вона вже в заговорі тім!
Тепер я бачу; в трійку тут зібрались,
Щоб так фальшиво з мене посміялись.
Недобра, Герміє, невдячна ти! 195
- Злучилась, змовилась із ними тут,
Щоб насміхом брудним мене дразнити?
Чиж всі розмови наші ті таємні
Клятьби сестер, ті спільні наші хвилі,
Як скороногий час ми проклинали, 200
- Бо розлучав нас, — усе забулось?
Шкільна дружба, невинність вся діточа?
Ми, Герміє, як два мистці-боги,
Обі одну іглами квітку ткали,
З одного взору, на однім ослоні, 205
- Обі співали пісню в лад один,
Якби зір, руки, голос, душі наші
В одно зрослись. І так ми разом жили,
Мов вишні дві, що ніби розділились,
Та лучаться в своїй роздільности; 210
- Як дві ягідки в чашечці одній;
Так мов два тіла, та одно лиш серце;
Два тіла, наче щити гербовії
В одно одним увінчані шоломом.
І ту давну любов ти розриваєш, 215
- Смієшся з чоловіками з подруги?
Се не по дружньому й не по дівоцьки:
Наш пол, як я, за се тебе зганить,
Хоч я одна лиш кривду тую зношу.

- Гермія. Мене дивують ті слова нагальні, 220
Не з тебе я сміюсь, хиба — ти з мене.
- Гелена. Не ти Лісандрові казала, щоб він
Славив мою красу в нарузі й очі?
А другий любчик твій, Деметрій сей, 225
Що так мене шойно ногою копав,
Казав, що німфа я, богиня гарна,
Небесна, дорога! Чомуж се каже
Тій, що ненавидить? Чогож Лісандер
Любов перечить дорого́ йому 230
И мені свої почування складає —
А все — з намови й згоди се твоєї.
Хоч я не є у ласці так, як ти,
Не так окружена коханням любим,
Нещасна, щоб нелюблена любити, —
То жалуйте мене, не висмівайте. 235
- Гермія. Не розумію, що сказати хочеш.
Гелена. Лиш дальше так глядіть поважно ніби!
Кривіть лице, як я відвернуся;
І моргайте собі і бавтесь гарно:
Ся гра чудова в літописах буде, 240
Якби ви були милосерні, добрі,
То я не булаб вам сміху метою.
Однак пращайте: се й моя вина,
Смерть або неприява се направить.
- Лісандер. Гелено гарна, стій, мене послухай: 245
Кохання і життя й душе, Гелено!
Гелена. Чудово!
- Гермія. Любий, вже не смійся з неї!
Деметрій. Не випросить вона — то приневолю.
Лісандер. Не приневолиш більш від просьб її; 250
Твої грізьби слабі як просьби в неї.
Люблю тебе, Гелено; на життя, люблю:
Клянусь життям, що дам його за тебе;
Неправда, що не люблю я тебе.
- Деметрій. Кажу: більш люблю я тебе, як він.
Лісандер. Як кажеш так, ходи і докажи. 255
Деметрій. Ходиж!
- Гермія. Лісандре, до чого се йде?
Лісандер. Геть, Етіопко!
Деметрій. Ні, він незабаром —
Немов він рветься, мов за мною йде,
Однак не йде; ти, трусе, а ходи лиш!
Лісандер. Геть відси, коте! відчепись, падлюко! 260
Бо мов змію струсну тебе із себе!
- Гермія. І звідки ся нагальність, звідки зміна,
Мій милий?
- Лісандер. Ти, Татарко чорна, геть!

- Гермія. Поганий ліку, напиту гидкий!
 Ти не жартуєш? 265
- Гелена. Справді, як і ти.
- Лісандер. Деметрію, додержуй свого слова.
 Деметрій. Стверди се записсю, бо так нетвердо
 Ти звязаний: не вірю твому слову.
- Лісандер. Щож? Чи калічить, бить, убить її?
 Не скривджу, хоч ненавиджу її. 270
- Гермія. Від кривд усяких гірша ся ненависть.
 Мене ненавидиш? Чомуж, мій милий?
 Чиж я не Гермія, ти — не Лісандер?
 Яж гарна так, як була передтим.
 Вночі любив мене ти і вночі 275
 Лишив. І на богів! — чи ти лишив
 Вже справді, я скажу?
- Лісандер. Так, на життя!
 Й не хочу більше бачити тебе.
 Тому остав надію, допит, сумнів;
 Впевнися, чиста правда се — не жарт: 280
 Ненавиджу тебе — Гелену люблю.
- Гермія. Обманниця і черв, що квітку точить!
 Кохання злодійко! Прийшла вночі
 І вкрала серце любчика!
- Гелена. Прегарно!
 Де скромність і дівочий сором твій? 285
 Де стиду слід? Чи хочеш видерти
 З уст моїх тихих відповідь нагальну?
 Тьфу! Тьфу! Фальшива, цяця—лялечка!
- Гермія. Що?! Лялечка? То гра сюди іде?
 Тепер я бачу, що рівнять веліла 290
 Ось наші стати, горда тим, що вища;
 І своїм станом, тим високим станом
 Вона над ним здобула перевагу.
 Й тому високо цінить він тебе,
 Що я така низька і карловата? 295
 Як я низька? То ти є пестра тика!
 Як я низька? Не так я ще низька
 Й досягну нігтями твоїх очей!
- Гелена. Прошу, панове, хоч смієтесь з мене,
 Здержіть її від мене: я не злобна; 300
 Не маю дару до усіх тих сварок;
 Я справжня дівчина, бо боязлива:
 Не дайте бить мене їй. Не гадайте,
 Що хоч вона від мене дещо низша
 Я зможу їй опертись.
- Гермія. Низша! Знов! 305
- Гелена. Не будь на мене, Герміє, недобра.
 Я все тебе любила, Герміє,

- І тайну берегла, не шкодила;
Хиба, з кохання до Деметрія,
Йому сказала про твою утечу. 310
Він тут прийшов; а я за ним з любови;
Та проганяв мене він і грозив ще,
Що буде копать, бить і вбє мене.
А як відпустиш ти мене в спокою,
В Атени глупоту своєю несучу 315,
И не піду за тобою; лиш пусти;
Таж бачиш, що я проста й нерозумна.
То йди собі! Щож здержує тебе?
Г е р м і я. Дурне лиш серце, що ось тут лишаю.
Г е л є н а. Що? Чи з Лісандром?
Г е р м і я. Ні, з Деметрієм. 320
Г е л є н а. Не бійсь, не доторкнесь тебе, Гелено.
Л і с а н д е р. Не доторкнесь, хоч ви їй помагайте.
Д е м е т р і й. О, як вона гнівна, то злобна й хитра!
Г е л є н а. Яка то злісниця була вже в школі!
І хоч мала вона, то всеж завзята. 325
Г е р м і я. „Мала“ вже знов! І все: „низька“ й „мала“!
Дозвольте із мене так сміятись?
Пустіть мене до неї!
Л і с а н д е р. Карле, геть!
Дробинко, зілля, що спинило ріст,
Крапелько, жолуде!
Д е м е т р і й. Ти зауслужний 330
Для тої, що погорджує тобою.
Остав її; не згадуй більш Гелени;
Не борони її; як ти захочеш
Хоч дещо виявить любов їй своєю,
То кара жде тебе.
Л і с а н д е р. Її забув я: 335
Ходиж за мною, спробувати права,
Чи ти, чи я більш до Гелени маю.
Д е м е т р і й. Йти за тобою? Іду лице з лицем.
(Виходять Лісандер і Деметрій).
- Г е р м і я. Но, панночко, се ізза вас той крик.
Ні, ще не йди.
Г е л є н а. З тобою не остану, 340
В твоїм товаристві мені погано.
До бійки в тебе руки все зручніші,
До втечі в мене ноги все справніші.
(Виходить).
- Г е р м і я. Що тут сказать? Говориш все дивніше.
(Виходить).

- Оберон. Отсе твоя недбалість; все поблудиш 345
Абож собі навмисне жарти робиш.
- Сміхунчик. Повір, я помилився, царю тіней.
Казали ви, що я його пізнаю
По тім, що він атенський одяг має. 350
І вчинок мій остільки без пороку,
Що намастив я у Атенця око;
Й остільки тішусь, що пішла так справа,
Бо сварка ся для мене лиш — забава.
- Оберон. Тиж бачиш, влюблені ідуть до бою. 355
Покрий їх, Робіне, нічною тьмою;
Закрий звіздистий зараз небосклон
У мряку чорну якби Ахерон,
Ривалів гордих так веди у блуд,
Що хай себе ніяк не віднайдуть.
Раз мов Лісандра прибери ти мову, 360
Дратуй Деметрія в нарузі знову;
Раз мов Деметрій ти його ганьби,
То знов від себе так їх відводи,
Аж на чола їх сон, мов смерть, складе
Із олова стопу й крило густе. 365
Се зілля розітри в Лісандра оку,
Бо є в його цінна прикмета соку,
Що всю оману від очей відверне
Й бігіві їх звичайний зір приверне.
Як збудяться, щоб се, що тут ось сталось, 370
Ім привидам і сном марним здавалосьь;
Залюблені повернуть до Атен
І в злуці проживуть по смерти день.
Займись лиш тим. Я до цариці лину,
Щоб в неї з Індій випросить хлопчину; 375
Їй від прочвари очі увільню
Так мир усьому світу знов даю.
- Сміхунчик. Мій пане русалок, тут праці споро,
А ночі змії вже ділить хмари скоро.
Вістун Аврори появиться гнеть, 380
А він прожéне блудні мари геть
В церковний цвичтар. Духів темних сили,
Що в філях, роздорожжах їх могили, —
Усе в червиві ложа вже спішить
В страсі, щоб не розкрився днем їх стид. 385
Самі себе від світла проганяють
І чорноброву ніч за друга мають.
- Оберон. Ми інші духи — се не спинить нас.
Я з любком ранка полював нераз, —
Мов той злісній, що гаєм прохожаєсь, 390
Хоч східня брама пólумям займаєсь,
На хвилях Нептуна втвираєсь, сяє,

- Солону зелень в золото змінє.
Та ти спіши і не барись зовсім,
Упораємось перед днем з усім. 395
- Сміхунчик. В діл, в гору, в діл, в гору!
Поведу їх в діл, гору;
Я страх місту і селу —
Гоблін йде в діл і в гору!
Ось надходить один. 400
- (Вертається Лісандер).
- Лісандер. Деметрію, а деж ти, гордий, де?
Сміхунчик. Деж ти? З мечем, падлюко, я осьде!
Лісандер. Я вже іду.
Сміхунчик. Ходиж і не ховайся --
Тут рівнина.
- (Виходить Лісандер, немов іде за голосом.
Вертається Деметрій).
- Деметрій. Лісандре, відзивайся!
Втікачу, трусе! Знов ти десь пропав! 405
В корчі чи де ти голову сховав?
- Сміхунчик. Ти, трусе, зорям лиш несеш хвальбу,
Корчам виповідаєш боротьбу, —
Не йдеш?! Ходи, дитинко! Я на стид
Тобі дам прутом; меч лиш поганьбить, 410
Хто стане проти тебе.
- Деметрій. Ти вже там?
Сміхунчик. Иди, де кричу; тут зле боротись нам.
- (Виходять).
(Вертається Лісандер).
- Лісандер. Йде перед мене, все лиш визиває,
А як я прийду, зараз утікає.
Підляка має ноги геть скоріші, 415
Я борзо йду. він гонить ще хутчіше.
І аж попав на темне бездорожжа.
Спочину тут. (Кладеться).
Прийди ти, днино гожа!
Як тільки сірий світ твій засіяє,
Знайду Деметрія і покараю. 420
- (Засипляє).
(Вертається Сміхунчик і Деметрій).
- Сміхунчик. Го, го, го! Трусе! Ось глядіть, не йде!
Деметрій. Пожди, як смієш! Знаю я тебе!
Біжиш наперед все з кута у кут,
Не смієш стати і в лице зирнуть.
Деж ти знов?
- Сміхунчик. Тут ходи: бо я осьде. 425

- Деметрій. Смієшся з мене; заплатиш за те.
 При деннім світлі ми стринёмось, друже.
 Йти вже, де хочеш. Я ослаб так дуже,
 Що змірю зимне ложе се собою;
 Як прийде день, зійдемося у двоє. 430
 (Кладеться й засипляє).
 (Вертається Гелена).
- Гелена. О, темна noche! Довгі ті години
 Скінчи! Із сходу надішли розраду,
 Щоб до Аген вернула я за днини,
 Бо тут моя дружба всім не до ладу.
 І, сие — приспати вмієш так журбу, 435
 Возьми від мене ти мене саму!
 (Кладеться й засипляє).
- Сміхунчик. Троє лиш? Деж ще одно?
 Два з двох родів — четверо.
 Ось вона — сумна — глядить!
 Злобний хлопець той Купід. 440
 Мучить так жіночій рід.
 (Вертається Гермія).
- Гермія. В сльозах і втомлена уже до краю,
 Сколота, терням, змочена росою,
 Не можу дальше йти, і ослабаю,
 Ногам з бажаннями нема спокою. 445
 Тут я остану, доки день засяє,
 Лісандра небо хай охороняє!
 (Кладеться й засипляє).
- Сміхунчик. Тут лежить
 І спить!
 Я очам 450
 Вашим дам
 На кохання певний лік.
 (Витискає сік на очі Лісандра).
 Сон зженеш —
 Знайдеш
 У своїй 455
 Тій давній
 Любці знов красу по вік!
 Приповідку пригадай:
 Хай кожний забере свій пай!...
 Те, збудившись, пізнавай. 460
 Гриць Каську взяв —
 І кожний прав.
 Хлоп дістане свою кобилу й усе буде гаразд.
 (Виходить).
-

Четверта дія.

ПЕРША ЯВА.

Те саме місце.

(Лісандер, Деметрій, Гелена й Гермія лежать і сплять. Входять Тітанія й Мотовило, Горошок, Павутинка, Міль, Гірчичка зі свитою інших русалок; Оберон невидимий, у глибині).

Тітанія. Ходи, сядь на цвітистім ложі гаю,
Хай се кохане личко попещу́ я
І рожами гладкий твій лоб вінчаю
Й дам любим довгим ушкам поцілуя.

Мотовило. Де є Горошок?

Горошок. Готов!

Мотовило. Подряпай мені голову, Горошку. Де є мусе́ Павутинка?

Павутинка. Готов!

Мотовило. Мусе́ Павутинко, добрий мусе́, бери в руки свою зброю і вбий мені червононогого шершеня на кінець терна; і, добрий мусе́, принеси мені його медовий мішочок. Не будь надто ревний у сьому ділі, мусе́; і, добрий мусе́, уважай, щоби не тріс медовий мішочок; булоб мені прикро, якби ви, сніюре, втопилися в медовім мішочку. Де є мусе́ Гірчичка?

Гірчичка. Готов!

Мотовило. Дайте мені свою лапку, мусе́ Гірчичко. Прошу вас, оставте свою куртуазію, добрий мусе́.

Гірчичка. Чого бажаєте?

Мотовило. Нічого, добрий мусе́, тільки помочи́ кавалерові Павутинці дряпати. Мушу піти до голяря, мусе́; бо, здається, я неймовірно заріс на лиці; а я такий ніжний віслюк, що як моє волосся тільки залоскоче мене, мушу зараз дряпатися.

Тітанія. Послухаєш музи́ки, любий пане?

Мотовило. Маю досить добре ухо до музики. Кажіть заграти на залізах і решітці.

Тітанія. Абож скажи, коханий, що ти зівби?

Мотовило. Справді, мірку паші; я мігби пережугати доброго сухого вівса. Здається мені, що маю велику охоту до вязанки сіна; з добрим сіном, солодким сіном нічого не може рівнятись.

Тітанія. Отся русалка звинна пошукає

Білок гнізда й орішків свіжих дасть.

Мотвилло. Я волівби пригорщу або дві сухого гороху. Але прошу вас, нехай ніхто з ваших людей не перешкоджує мені: надходить на мене експозиція до сну.

Тітанія. Ти спи, тебе обійму раменами.

Русалки, йдіть і всюди розійдіться.

(Виходять Русалки).

От так павутиця з повоєм разом
Сплітається; отак жіночий блющ
Користі пальці вяза окружає.
Як до нестями я люблю тебе!

(Засипляють).

(Входить Сміхунчик).

Оберон (виступає наперед).

Витай, Сміхунче! Що за чудний вид!
Мені вже жаль отого божевілля:
Як я недавно стрів її за лісом, —
Вона для того дурня брала квіти;
Я став її ганьбити й гніватись;
Бо вбрала виски волохаті осла
Вінцем пахучих, свіжих квіточок.
І та сама роса, що на бруньках,
Як круглі перли Сходу напливала,
Тепер в очах квіток стояла гарних,
Мов сльози, що оплакують стид власний.
Як я доволі наганьбив її,
Вонаж покійно о терпець благала,
Хлопчини зміненого зажадав я;
Вонаж віддять згодилась і післала
Русалку, привести його в мій край.
Так маю хлопця й хочу вже відняти
З її очей ненависну обману.
Сміхунче любий, вже здійми сю морду
Із лоба того парібка з Атен,
Щоб він, збудившись разом з іншими,
Назад міг до Атен вернутися
Й не думать більше про пригоди ночі,
Вважаючи їх сонним привидом.
Та скорше русалок увільню паню.

(Дотикає її очей зіллям).

Як колись — така знов стань,
Як колись — так знов поглянь:
То Діяни брунька все
Квітці Купіда несé.
Тітаніє, збудись, царице мила!

- Тітанія. Мій Обероне, що таке я снила!
Здавалось, що з ослом я покохалась.
- Оберон. Осьде твоє кохання.
- Тітанія. Як се сталось?
- Оберон. О, як обридлий він моїм очам!
Втишіться! Робіне, возьми той лоб!
- Тітанія. Тітаніє. музику клич, і щоб
Від сну сильніш звязать п'ятох сих змисли!
- Тітанія. Музико, гей! До сну чазуй нас хором!

(Тиха музика).

- Сміхунчик. Як збудишся, дурним глянь власним зором.
- Оберон. Музико, грай! Ходи, моя царице!
І задріжи, де сплять усі, землице!
Тепер ми знову злучені дружбою —
І опівніч завтра затанцюєм всі
В Тезея домі весільні танці
І щастя побажаєм там обоє.
А пари вірних любків тих возьмуть
Слюб, як Тезей, і в щасті всі будуть.
- Сміхунчик. Бачиш, пане, вже свита,
Ранок жайворон вита.
- Оберон. Так, царице, скачмо враз,
Гіни ночі кличуть нас.
- Тітанія. Йдімо, пане, і в лету
Розкажи про ніч оту,
Як мене в сні на землі
Поміж смертними знайшли.

(Виходять. У глибині чути голос рогів.
Входять Тезей, Гіпполіта, Егей і дружина).

- Тезей. Нехай хто піде і знайде злісного.
Тепер сповнили ми вже сбряд наш.
Являєсь вже передня стежа дня
І хай музику псів почує мила.
Із сфор спустить їх в західній долині:
Спішіться, кажу, і знайдіть злісного.

(Виходить один слуга).

- Гіпполіта. Ходім, моя царице, на горбки ті
Послухать тонів сумішку музичних,
Як пси, і відгомін муть разом грати.
- Гіпполіта. Я з Кадмом була раз і з Геркулем,
Як в борі Крети на медведя йшли
Спартанські пси; ніколи я не чула
Так славних криків; бо не тільки гаї
І небо й жерела й околиця

- Лунали. Я не чула музикальних,
А так незгідних криків, милих громів.
Тезей. У мене пси спартанської породи,
Мордаті, бурі, а з голів звисають
Так уха, що змітають ранком роси;
Криві в ногах, з биків тессальських горлом,
Не скорі в ловах, писки, якби дзвони,
Звенять все низше; псам більш мельодійним.
Ніхто ні: гурра! не кричав, ні: галльо! —
У Креті, Спарті чи Тессалії.
Егей. Суді, як вчуєш. Та що се за німфа?
Мій пане, се моя дочка тут спить;
А се Лісандер; се Деметрій є;
Отсе Гелена Недара старого:
Тезей. І дивно, що вони тут разом всі.
Вони, здається, рано повставали
На майське свято й знаючи наш намір,
Прийшли сюди на наше торжество.
Однак, Егею: чи не день се нині,
В якому Гермія рішить свій вибір?
Егей. Се власне день, мій пане.
Тезей. Кажи стрільцям збудити їх рогами.
(Роги й крики в глибині. Лісандер, Деметрій, Гелена й Гермія
будяться й зриваються).
Тезей. Добридень! Валентин святий минув,
А птахи щойно ось паруються?
Лісандер. Простіть нам, пане.
(Клякає разом з іншими).
Тезей. Прошу вас. устаньте.
Оба ви, знаю, вороги й ривалі.
І як взялась ся славна згода в світі,
Що ось ненависть, від підзорів вільна,
Спить при ненависти і не боїться?
Лісандер. Мій пане, відповім здивований,
Півсонний, пів збудившись. Присягаю,
Не знаю справді, як я тут прийшов.
Та як гадаю, — хочу правду мовить —
Тепер вже бачу, що се так було, —
Я й Гермія прийшли тут. Ми хотіли
Втечи з Атен, де годі було нам
Безпечно від атенського закона. —
Егей. Досіть, досіть, мій пане, досіть того!
На голову його закона хочу,
Вони, Деметрію, втечи хотіли,
Хотіли так мене й тебе ограбить,
Тебе із жінки, а мене із слова,
Із слова, що вона буде твоя.

Деметрій. Гелена гарна зрадила, мій пане,
 Мені їх плян: у гай втечи таємно;
 І я погнався в шалі тут за ними,
 За мною гарна Гелена з кохання.
 Й не знаю, що за сила се вчинила, —
 Та сила вища — що до Гермії
 Моя любов, як сніг, стопилась, мобви
 Марної згадка іграшки здалась,
 Що я дитятем пропадав за нею.
 І вірність вся і честь мойого серця,
 Моїм очам і предмет і утіха —
 Одна Гелена. З нею заручився
 Я, пане, заки Гермію побачив.
 Та не злюбив я страву сю, мов хорий;
 Ось я здоров відзискав смак природний, —
 Бажаю, люблю й тужу лиш за нею,
 І хочу на усе їй вірний бути.

Тезей. Залюблені, се щастя, що я стрів вас.
 Розмову сю ми дальше поведемо.
 Егею, зломлю волю я твою:
 Бо скоро у святині враз із нами
 Сі пари разом злучаться по вік.
 А що вже ранок дещо проминув,
 То відкладаємо свої ми лови.
 Тепержеж до Атен! Ми три і три
 Свячочно день сей хочем обійти.
 Ходи, Гіпполіто!

(Виходять Тезей, Гіпполіта, Егей і дружина).

Деметрій. Те все малим здаєсь і невиразним,
 Мов гори в далі, що розплились в хмари.

Гермія. Мов оком бачу я поділений,
 Усе здаєсь подвійне.

Гелена. Так і я:
 Мов самоцвіт Деметрія знайшла я.
 І мій він і не мій.

Деметрій. Чи ти лиш певна,
 Що ми збудились, бо мені здаєсь,
 Що ми спимо й снімо. Чи не гадаєш,
 Що князь був тут, велів іти з собою?

Гермія. Так; і мій батько.

Гелена. І Гіпполіта.

Лісандер. І він велів іти нам у святиню.

Деметрій. То ми збудились — і ходім за ним
 Та сні свої розкажем по дорозі.

(Виходять).

Мотовило (будиться). Як що моя роля прийде, закликайте мене, а я відповім: „Найгарніший Піраме!“ Гай — го! Петре Пигво! Дудо міхолате! Пориличу кітлярю! Голодарю! Бігме, втікли відси й полишили мене сонного! Я мав незвичайно рідку візію. У мене був сон — понад людський розум сказати, що се був за сон: людина є тільки ослом, якби задумала вяснити сей сон. Здавалося мені, що я був — не має людини, яка сказалаб, чим. Здавалося мені, що я був — і здавалося мені, що я мав — та людина є тільки обідраним блазнюком, коли вона підіймається сказати, що — як мені здавалося, я мав. Людське око не чуло, людське ухо не бачило, людська рука не в силі посмакувати, язик зрозуміти, ані серце звістити, що таке був мій сон. Спонукаю Петра Пигву, щоби написав баладу про сей сон. Вона буде називатись: Сон Мотовила, бо вона не має ніякого мотовила; і буду її співати при кінці ігри, перед князем. А може, щоби вона стала ще більше граціозна, заспіваю її по смерті.

(Виходить).

ДРУГА ЯВА.

Атени. Дім Пигви.

(Входять Пигва, Дуда, Порилич і Голодар).

Пигва. Чи ви післали до дому Мотовила? Чи він досі не вернув домів?

Голодар. Ані слуху про нього. Без сумніву його пірвано.

Дуда. Як він не прийде, то уся наша ігра попсована: не піде вперед, чи може так?

Пигва. Се неможливе: не маєте в цілих Атенах людини, що булаб спосібна відограти Пірама, крім нього.

Дуда. Ні, він має просто найліпший дотеп із усіх атенських ремісників.

Пигва. Так, і найліпшу парсуну до того; і він є прелюбодійний ізза свого голосу.

Дуда. Радше кажи: „прелюбий“; прелюбодійний є, Боже борони, щось зовсім ні до чого.

(Входить Клей).

Клей. Майстрове, князь вертає із святині, і двоє або троє панів і пань крім того повинчалось. Якби наша забава відбулася, ми всі сталиб людьми.

Д у д а. О, солодкий хватський Мотовило! Так втра-
тив він шість пенсів на день на час свого життя: не мо-
гло його обминути шість пенсів на день; як що князь не
давби йому шість пенсів на день за відограння Пірама, не-
хай мене повісять; він заслуживби се: шість пенсів на день
за Пірама або нічого.

(Входить Мотовило).

М о т о в и л о. Деж є ті хлопці? Деж є ті сердечні?

П и г в а. Мотовило! О, найхоробріший дне! О, най-
щасливіша години!

М о т о в и л о. Майстрове, розкажу вам дивні річі; але
не питайте мене про ніщо, бо, як вам скажу, то я не справ-
жній Атенянин. Хочу вам розказати про кожну річ, власне,
як вона сталася.

П и г в а. Послухаємо, солодкий Мотовило.

М о т о в и л о. Ані слова про мене. Тільки усього скажу
вам, що князь вже пообідав. Позбирайте свої одяги, добрі
мотузки до борід, нові стяжки до черевиків, зйдіться за-
раз коло палати; нехай кожний перегляне свою ролю; бо
коротко чи довго кажучи, нашу штуку вибрано. У всякому
разі нехай Тісбе возьме чисте білля: і не кажіть тому, що
грає льва, обтинати нігтів, бо вони мають виставати мов
пазурі льва. І, найдорожчі актори, не їжте цибулі ані чі-
снику, бо маємо видавати солодкий віддих; а не сумніва-
юся, почувете, як вони скажуть, що се солодка комедія. Ані
слова більше. Геть ідіть, геть!

(Виходять).

Пята дія.

Сцена: Атени. Палата Тезея.

(Входять Тезей, Гіпполіта, Фільострат, Панове й Атеняне).

Г і п п о л і т а. Се дивне, що залюблені ті кажуть.

Т е з е й.

Більш дивне, як правдиве. Я не вірю
В старі казки, в байки ті з русалками.
В безумних, влюблених кипить так мозок,
Фантазія так творча, що догляне, 5
Чого ум зимний не пійме ніколи.
Бо божевільний, влюблений, поет —
Увесь складається з уяви тільки.

- Один чортів більш видить, як у пеклі, —
 Се божевільний. Влюблений у шалі 10
 Красу Гелени в Єгиптянки бачить.
 Поета око в любім божевіллі
 Біжить з землі на небо, з неба в землю.
 А як уява вид тілесний рисам
 Річей незнаних дасть, перо поета 15
 У стати змінить їх; ніщо воздушне
 Дістане місце побуту і назву.
 Таке уява сильна виробляє,
 Що як вона лиш відчуває радість,
 То обіймає й радости післанця. 20
 Вночі вона, як страх лиш уявляє,
 То легко корч в медведя заміняє.
- Гіпполіта. Та се, що розказали про ту ніч,
 І настрій всіх їх, змінений відразу,
 Про більше щось, як про примари каже 25
 Й росте до величі постійної;
 Хоч все воно дивне і незвичайне
- Тезей. Ось влюблені ідуть утішні й раді.

(Входять Лісандер, Деметрій, Гермія й Гелена).

- Лісандер. Хай щастя, други, й свіжі дні любови
 Настануть в серцях ваших!
 Хай спливе більш 30
 На ваші княжі кроки, стіл і ложе!
- Тезей. Ходіть! Якіж забави й танці будуть,
 Щоб скоротити довгий вік трьох годин
 Від навечеря аж по час спочинку?
 Деж управитель наших є утіх? 35
 Якіж там розривки? Нема ігри,
 Щоб муку томних годин вкоротити?
 Покличте Фільострата.
- Фільострат. Тут мій пане.
- Тезей. Скажи, як скоротити вечір сей?
 Музика, маски є? Бо обмане 40
 Лінивий час хиба одна забава.
- Фільострат. Ось спис представлень, що уже готові.
 Високість ваша zvolить вибирати.

(Дає папір).

- Тезей (читає).
 „Бій із кентаврами, оспіваний
 З Атен евнухом в супроводі арфи“.
 Не те! Про се казав я моїй любці 45

- У честь Геракля, свояка могого.
 (Читає). „Шал божевільний п'яних бакханток,
 Що розірвали трацького співця“.
- Стара се штука; грали вже її, 50
 Як я із Теб побідником прибув.
 (Читає). „Три рази тричі Муз—науки смерть
 Оплакує, що вмерла у жебрацтві“.
- Сатира се якась критична й остра,
 Весільним торжествам невідповідна. 55
 (Читає). „Нудна коротка гра про Пірама
 І Тісбу любку — і смішна й трагічна“.
- Смішна й трагічна! І нудна й коротка!
 Гарячий лід і сніг на причуд дивний.
 Як згоду в тій незгоді нам знайти? 60
- Фільострат. Ся штука має може десять слів
 І так коротка, як яку лиш знаю;
 Та власне десять слів отих задовга
 Й тому нудна; бо там ні добрий актор,
 Ні слово відповідне не знайдеться. 65
 Й вона трагічна. благородний пане,
 Бо там вбиває Пірам сам себе.
 Як бачив спробу я її, признаюсь,
 Що плакав я; та веселіших сліз
 Не видобув найвеселіший регіт. 70
- Тезей. Хтож ті, що гратимуть її?
- Фільострат. Ремісники з Атен, твердих рук люде,
 Котрих ум досі праці не зазнав ще,
 Що мучили невинну пам'ять сею
 Ігрою на весільне свято ваше. 75
- Тезей. Послухаймо її.
- Фільострат. Ні, пане мій,
 Се не для вас. Я чув її вже добре
 І се нічого, нічого у світі.
 Хиба в їх намірах знайдете втіху,
 В напруженні великім, в лютім труді, 80
 Щоб прислужитись вам.
- Тезей. Почую гру їх;
 Бо злого там нічого не будé,
 Як простота й повинність щось дають.
 Ведіть їх тут. Займіть місця, пані.
- (Виходить Фільострат).
- Гіпполіта. Покори бідності знести не можу 85
 Й підданчости, що в службі радо гине.
- Тезей. Там того не побачиш, мила любко.
- Гіпполіта. Сказав ін, що вона тут ні до чого.
- Тезей. Тим ліпші ми, як дякуєм за ніщо.

- Ми бавмось непорозумінням їх: 90
 Що вбога ревність не дає, се цінить
 Шляхотність — як охоту, не як вартість.
 Де я прибув лиш, там витали вчені
 Мене витанням зложеним наперед.
 Я бачив, як вони тремтіли й блідли, 95
 Як в половині гадки приставали,
 Як вправна мова їх завіла з ляку,
 Аж на кінці вони мовчки вривали
 Й мене не здоровили. Вір, кохана,
 Я в мовчанці тій знаходив витання 100
 І в зляканій ревности покорі
 Читав я стільки, як в плавнім язиці
 Зухвалої й відважної вимови.
 Тому любов, покора мовчалива —
 Говорять більш, ніж бесіда смілива. 105
- Фільострат. Як ласка ваша, вже Прольог готовий.
 Тезей. Хай прийде тут.

(Голос труб).

(Входить Пигва як Прольог).

- Прольог. Гнівні на нас ви? Того ми хотіли.
 Щоб знали ви: обиди не бажаєм,
 А хочемо. Щоби мету ви зрозуміли: 110
 В сій грі — в тім справжній намір добачаєм.
 І зважте: тут ми, щоб з вас насміхались.
 Не йдемо, щоби вас задовольнити —
 Се намір наш. Щоб ви із нас сміялись,
 Ми не на те. Щоб вас тут засмутити 115
 Прийшли актори й хочуть показати,
 Що знатимете се, що треба знати.

Тезей. Сей хлопчисько не зважає на точки.

Лісандер. Він поїхав на своєму прольозі, як на
 дикому лошаті; він не знає перестанку. Добра наука, мій
 пане: не досить говорити, а належить говорити відповідно.

Гіпполіта. Справді, він грав на своєму прольозі,
 як дитина на флеті; був звук, але не у відповідному опа-
 нованню.

Тезей. Його бесіда була, як заплутаний ланцюх; ні-
 чого недостає, а усе в неладі. Щож там даліше?

(Входять Пірам і Тісбе, Мур, Місячне Сяйво й Лев).

- Прольог. Хоч може грище вас здивує зразу,
 То правда вияснить усе у край;
 Сей муж — то Пірам, скажу вам відразу,
 Ся гарна пані — Тісбе, кожний знай.

Той муж з вапна і глини ме являти
 Мур, що коханків злобно ділить сих;
 Крізь ліри в мурі бідні муть шептати —
 І з того раді. Лиш не смійтесь з них!
 Ліхтарня, терня й пес у мужа того
 Являють Місяць. Буде так мабуть:
 Коханки в сяйві місяця отого
 Любов на гробі Нінна присягнуть.
 Сей звір страшний, великий—Львом зоветься;
 Він Тісбу, що тут нічку надійде,
 Відстрашить геть, чи радше прожене,
 В утечі нагортка упаде з неї,
 Котру кривавим писком Лев пірве.
 До любки Пірам тут прийде своєї
 І плащ мертвої Тісби він знайдє.
 Кинжал, кинжал кривавий він хватає —
 І гордо в грудь гарячу гряне ним.
 А Тісбе, що в корчах там спочиває,
 Себе вбива також кинжалом тим.
 Все инше Місяць, Лев, Мур, коханкове
 Тут вяснять у своїй довшій мові.

(Виходять Прольог, Пірам, Тісбе, Лев і Місячне Сяйво).

Тезей. Дивно мені булоб, якби лев говорив.

Деметрій. Не дивно мій пане; лев може, коли багато ослів чинить се.

Мур.

В тій інтерлюдії таке буває:

Порилич на імя — мур представляє,
 А мур такий, щоб вам всім уявилось,
 Що там діра чи щілина вчинилась.
 Крізь неї Тісбе й Пірам, коханкове,
 Таємні, тихі вестимуть розмови.
 Ся глина, камінь і вапно покажуть,
 Що се той сам мур і я правду кажу.
 А крізь діру сю вправо і наліво
 Коханки муть шептати боязливо.

Тезей. Чиж бажаєте, щоби вапно й волосся говорили ліпше?

Деметрій. Се є найдотепніша партія, яку я чув коли небудь, як її виставляли, мій пане.

(Вертається Пірам).

Тезей.
 Пірам.

Пірам підходить до стіни. Тихо!
 О, люта noche! Чорне ночі море!
 Ти, noche, була все, як день минув!
 О, noche, noche! Горе, горе, горе!
 Боюсь, ум Тісби свій обіт забув!

Ти, муре, любий і коханий муре,
 Ти відділяв дім любки все моєї!
 О, муре, любий і коханий муре,
 Вкажи діру, щоб бачив я крізь неї!

(Мур підносить пальці).

Хай, чемний муре, Зевс хранить тебе.
 Та що я бачу? Тісби тут немає.
 Ти, муре, щастя все заквив моє!
 За те твоє каміння проклиною!

Тезей. Мур, здається мені, маючи чуття, повинен та-
 кож клясти.

Пірам. Ні, справді, пане, не повинен: „Каміння про-
 клиною“ — се початок ролі Тісби: вона тепер повинна
 увійти, а я маю її доглянути крізь сей мур. Побачите, що
 воно власне так випаде, як я вам сказав. Ось вона йде.

(Вертається Тісбе).

Тісбе. Ти, муре, плач гіркий не раз чув мій,
 Як ти із Пірамом мене ділив!
 Не раз я камінь цілувала твій,
 А камінь глину з волосом зліпив.

Пірам. Я бачу голос. Ось діра в стіні!
 Чи тільки личко Тісби зможу вчуть?
 Тісбо!

Тісбе. Се любчик мій, тут, при мені!
 Пірам. Що хочеш—думай; я, твій любчик, тут.
 І як Лімандер вірний буду все.

Тісбе. Я як Гелена, хай нас Доля вбе.
 Пірам. Як Прокр і Шефель вірність я держу.

Тісбе. Як Прокр і Шефель вірна я буду.

Пірам. Цілуй мене крізь сю діру в стіні!

Тісбе. Діру цілую, не—уста твої.

Пірам. На гробі Нінна стрінеш ти мене?

Тісбе. Жива чи мертва знайду там тебе.

(Виходять Пірам і Тісбе).

Мур. Так вже я, Мур, ту ролю покінчив
 І сцену сю з тим разом опустив.

(Виходить).

Тезей. Тепер вже мур поміж двома сусідами впав.
 Деметрій. Нема ради, мій пане, коли стіни підслу-
 хують так радо без остороги.

Гіпполіта. Се є найглупіша річ, яку я колинебудь
 чула.

Тезей. Найліпше в тім роді—се тільки тіни; а найгірше не є гірше, як що уява поправляє його.

Гіпполіта. Так се мусить бути ваша уява, а не їхня.

Тезей. Як ми будемо уявляти собі про них не гірше, як вони про самих себе, то вони можуть видаватись знаменитими людьми. Тут входить двоє благородних звірят: чоловік і лев.

(Вертаються Лев і Місячне Сяйво).

Лев. Пані, яких серця бояться гожі,
Як пробіжить лиш мишка монструальна,
Трястись будете і дріжати може,
Як лютий лев ревітиме нагально.
Та знайте, я столяр—Клей на імя,
Лиш шкіра льва: ні лев, ні львиця я.
Бо якби я мов лев прийшов тут дикий,
Моє життя пропало би навіки.

Тезей. Дуже благородна звірюка і з добрим сумлінням.

Деметрій. Найліпша із звірюк, мій пане, які я коли-небудь бачив.

Лісандер. Сей лев є дуже лисом у своїй відвазі.

Тезей. Справді; а гускою в розвазі.

Деметрій. Не так, мій пане; бо його відвага не може пірвати його розваги; а лис пірве гуску.

Тезей. Його розвага, я певний, не може пірвати його відваги; бо гуска не пориває лиса. Добре; полишім се його розвазі, а давайте, послухаємо місяця.

Місяць. Отся ліхтарня—се рогатий місяць;—

Деметрій. Він повинен носити роги на своїй голові.

Тезей. Він не є повнею й його роги невидимі в кружку.

Місяць. Отся ліхтарня—се рогатий місяць;

Я сам—мужа у місяці являю.

Тезей. Се є найбільша похибка з усього; чоловіка належало всадити в ліхтарню. Якже він є зрештою чоловіком у місяці?

Деметрій. Він не важиться там увійти ізза світла; бо, бачите, се вже огарок.

Гіпполіта. Мені вже досить того місяця; я хотіла би, щоб він змінився.

Тезей. Здається по його малім сяйві ума, що він меншає; одначе з чемности, з усяких причин мусимо витривати до кінця.

Лісандер. Дальше, Місяцю!

Місяць. Усе, що маю вам повісти: се—сказати вам, що ліхтарня є місяцем; я—чоловіком у місяці; сей корч тернини—моїм корчем тернини; а сей пес—моїм псом.

Деметрій. Ах, усе те повинно бути в ліхтарні; бо усе те є в місяці. Але тихо! тут іде Тісбе.

(Вертається Тісбе).

Тісбе. Се гріб старого Нінна. Деж мій милий?

Лев (реве). Ох! — (Тісбе втікає).

Деметрій. Добре ти заревів, Льве.

Тезей. Добре ти втікла, Тісбе.

Гіпполіта. Добре ти засіяв, Місяцю. Справді, місяць сіяє з доброю принадою.

(Лев розриває нагортку Тісби й виходить).

Тезей. Добре ти роздер, Льве.

Деметрій. І отсе прийшов Пірам.

Лісандер. І так лев зник.

(Вертається Пірам).

Пірам. За промінь сонця дяка, Місяченьку,
І дяка, що ти ясно так сіяєш;
І в своїм сяйві срібнім, солоденькім
Мені на Тісбу глянуть дозволяєш.
Та що се, глянь!
Герою, стань!
Се хвиля престрашна!
Дивіть отсе:
Можливо се?
О, любочко ніжна!
Плащ добрий твій
В крові страшній!
Деж Фурії, ах, де?
Ах, Парки, йдіть
І нитку тніть, —
Хай гине, рвесь, паде!

Тезей. Ся розпука й смерть дорогого друга можуть людину майже привести до смутку.

Гіпполіта. На моє серце, але мені жаль чоловіка.

Пірам. На що то збудувала левів Природа?
Звірюка милу так мою зганьбила!
Вона є — ні! — була найкраща врода,
Із любим людям личком, доки жила.
Хай сльози йдуть,
А меч хай грудь
Пірама коле геть;
Так, ліву грудь,
Бо серце тут — (Пробивається).
І вмру я гнеть, гнеть, гнеть.

Я вже умер
 І труп тепер;
 Мій дух вже в небесах;
 Погас язик,
 І місяць втік — (Місячне Сяйво виходить).
 Ах, гину. гину, ах! (Умирає).

Деметрій. Так одинцем умирає хиба осел; бо він є тільки одним із них.

Лісандер. Менше, як одним ослом, чоловіче; бо він умер; він є—ніщо.

Тезей. При помочі цирулика він може ще ожити й виявитися ослом.

Гіпполіта. Якжеж можливо, щоби Місячне Сяйво відійшло, заки Тісбе поверне й знайде свого милого?

Тезей. Вона його знайде при сяйві зір. Ось вона йде; і її розпука кінчить ігру.

(Вертається Тісбе).

Гіпполіта. Мені здається, що вона не повинна вдаватись у довгу розпуку за таким Пірамом; надіюсь, вона буде коротка,

Деметрій. Один атом переважить вагу, чи Пірам, чи Тісбе є ліпша; він як муж, Боже хорони нас; вона як жінка, Боже благослови нас.

Лісандер. Вона його вже вислідила тими солодкими очима.

Деметрій. І так вже стогне власне.

Тісбе. Ти спиш тут. любку?
 Чи вмер, голубку?
 Встань, Піраме, і жий!
 Промов! Могила
 Мертвого вкрила
 І очі гріб страшний?
 Лілеї уст,
 Вишневий ніс,
 Лиця цвіт жовтий зник!
 Пропав! Ридайте!
 Зелені, знайте,
 Мав очі, мов чісник.
 О, сестри Три,
 Прийдіть сюди
 І руки молочні
 Мачайте в крові!
 Пасмо шовкове
 Його тніть, ви страшні!
 Язик мовчить;
 Меч прийде вмить!

Кров зросить грудь мою. (Пробивається).

Прощайте нині:

Так Тісбе гине —

Адю, адю, адю! (Умирає).

Тезей. Місячне Сяйво й Лев остали, щоб похоронити вмерлих.

Деметрій. Так, і Мур також.

Мотовило (вискакує). Ні, впевняю вас; впав мур, що ділив їх батьків. Чи зволите поглянути на епільог, чи послухати бергамського танцю двох із нашої компанії.

Тезей. Тільки без епільогу, прошу вас; бо ваша гра не потребує ніякого оправдання; бо як усі актори мертві, не треба ніякого ганити. На Матінку, якби той, що написав се, грав Пірама й повісився сам на підв'язці Тісби, то булаби чудова трагедія; а й так є, справді; і дуже помітно виконана. Але ходіть вашого бергамського танця! Дайте спокій вашому епільогові.

Танець.

Язик залізний північ вибив вже.
До лож, коханки! Духів час прийшов.
Боюсь, ми заспимо найблизший ранок,
Бо надто довго ми сю ніч не спали.
Та гра ся незугарна обманула
Повільний ночі хід. Други, до ложа!
Днів чотирнацять буде ще се свято
В нічних забавах, радості тревати.

(Виходять).

(Входить Сміхунчик).

Сміхунчик. Лев голодний заревів,
Вовк до місяця завив;
Плугатар вже захропів,
Денні труди покінчив.
Там забугий огник тліє;
А сова кричить так сумно, —
Хворий, що від болю мліє,
Нагадає, бідний, трумну.
Ночі час тепер надходить,
Що могила розкриваєсь,
Дух із кожної виходить,
Коло церкви він блукаєсь.
І ми, духи, що Гекати
Віз потрійний окружаєм,
Як лиш сонце ме сіяти,
Сном у пільму утікаєм. —

Веселімся! Хай отсього
Дому й миш мина святого.
Я при брамі тут постою
И вимету сміття мітлою.

(Входять Оберон і Тітанія із своїм почотом).

Оберон. Хай заблисне дім огнями!
А при сяйві їх блідому
Скачте духи з русалками,
Наче птахи в лісі тому!
І зі мною пісні сі
Заспівайте! Скачте всі!

Тітанія. Пісню разом повторяйте,
Голосу словам додайте!
Разом руки! Місце се
Радість, щастя нам несе.

(Спів і танець).

Оберон. Заки зазоріє світ,
Духи, в домі сім блудіть.
І на новоженців ложе
Посилайте щастя гоже,
Щоби рід могло зродити,
Де лиш доля малаб жити.
Парам трьом тим даймо в дар
Вірного кохання чар;
Їхнього не сплямить рода
Вже нічим лихим Природа.
Шрам, бородавка, розтяті
Губи, злі знаки минати
Будуть діти вже отсі.
И ворожби лихі усі.
І росу сеячену, чисту.
Духи, рознесіть перлисту;
Всі кутки в палаті сій
Хай благословить спокій;
А отсеї пан палати
В щастю буде проживати.
Скачте геть; не приставайте,
На зорі мене стрічайте!

(Виходять Оберон, Тітанія й почот).

Сміхунчик. Як вас тіни обидили,
То найкращеб ви зробили,
Якби все за привид взяли,
Що у сні його ви мали,
А отсих казок слабих

Не цінить більш снів пустих.
 Не ганить, панове, нас, —
 Ліпше буде — другий раз.
 Чесний Сміхунець тут каже:
 Як не стріне нас всіх вражий
 Сик гадюк, то знов прийдемо
 І щось краще принесемо.
 Брехуном буду — як ні!
 Добраніч, пани й пані!
 В долоні вдарте й будьмо друзи!
 А ліпше справлюсь вже раз другий.

(Виходить).

(Кінець).

Примітки.

I. дія, 1 ява.

5. Мачуха мала право уживати майна, як довго жила; пасерб одержував його щойно після її смерті. — 16. Переказ оповідає, що Тезей воював зразу з Амазонками, заки подружився з їх королевою Гіпполітою. — 41. Закон Сольона (594 пер. Хр.) давав справді родичам владу життя й смерті над дітьми. Та не знати, чи Шекспір знав про сей закон. — 70. Черниця й монастир — се очевидні анахронізми. — 76. В оригіналі: the rose distill'd = дистильована рожа (в рожевім олійку). — 89. Діана, богиня місяця, є символом дівоцтва. Тому в 73 стиху згадано про місяць. — 167. Подібними словами згадує вже Чосер про се, що молоді люде виходять ранком 1 мая до лісу, де збирають галузки й квітки. По містах і селах ставлено маєві дерева, довкола яких відбувалися забави й танці; найкращу дівчину називали маєвою королевою. Останки того звичаю задержались іще донині. — 169. Золоті стріли бога любови Купідона розбуджували, як писав Овідій, любов. — 171. Голуби, що тягнуть віз Венери, є образом невинности. — 173. Коли Еней покинув Дідону, вона спалилася на костирі. — 183. В оригіналі: lode-star=провідна, полярна зоря, по котрій орієнтуються моряки. — 209. Фебе — богиня Діана, сестра Феба Аполльона. — 249. Гелені здається, що за вістку про втечу Гермії Деметрій буде їй вдячний, або хоч вона буде могла глядіти на нього.

I. дія, 2 ява.

На Марію! В оригіналі: Marry = присяга на Діву Марію з часів реформації. — Найжалісніша комедія. Так висміває Шекспір, здається, сучасні йому крикливі наголовки драм. — Мотовило названий в оригіналі: Bottom себто кусник дерева, на який ткач навиває нитки. Назви ремісників стоять у звязку з їх заняттям. — До останніх! В оригіналі: to the rest. Се, здається, примітка для вистави на сцені. Опісля дісталася вона в текст. Тут Мотовило звертається вже до всіх. — Eracles — попсоване: Hercules; Phibbus — попсоване: Phoebus. Ерклес —

се Ірод із драматичних міраклів. Напушиста деклямація Мотовила — се певно пародія. Жіночі ролі грали в часах Шекспіра молоді муштини, що вдягали маски. — Не знати, чому побіч правильної форми Тісби ужито: Тісне — може так виражає Мотовило ніжність. — Батько й мати не виступають опісля в межигрі; зате не згадано тут: Місячного Сяйва й Стіни (муру). — Бороди, вчислені Мотовилом, уживано для убійників і розбишак. На Шекспірівській сцені добрано штучні бороди відповідно до характеру. Мотовило подає невідповідно для влюблених бороди, призначені для лиходіїв.

II дія, 1 ява.

9. Orbs — се темні кружки на зеленій мураві, на яких гуляють — по народньому віруванню — ночами русалки. 10. her pensioners — натяк на почетну сторожу королевсі Елисавети, зложену з 50 гарних молодців із найліпших родин краю. — 22. Було вірування, що русалки викрадають найкращих дітей і підмінюють їх поганими. — 39. Як блудний огник. — 66 і д. Corin і Phillis (Корідон і Філеїда), імена постухів також у Вергілевих Екльогах. — 69. У французькому епосі „Huon der Bordeux“ є Оберон королем Момуру, що лежить у середній Азії, на схід від Єрусалиму. — 78. Перігенія (Перігуна) була донькою розбійника Сініса, що вбивав подорожних, пригинаючи дві сосни, до яких привязував свої жертви. Тезей убив його й забрав Перігенію з собою, але віддав її за иншого. — 79 і 80. Аріядна, донька короля Крети Міноса, помогла Тезеєві вийти з лабіринту й втікла з ним, але Тезей покинув її задля прегарної німфи Еглі, доньки Панопея. Антіопа, донька Ареса, королева Амазонок, яку Тезей побідив при помочі Геракла й одружився з нею. — 98. В оригіналі називається тая гра: the nine men's morris, відома ще й донині по англійських селах (грачі дістають по 9 фігур). — 103. Місяць має вплив на приплив і відплив моря. — 150. Морські жінки Сірени очаровували моряків співом. — 150. У Птолемеївській системі кружило довкола землі 9 сфер. — 158. Вестальки — числом 9 — жрекині староримської богині домового огника Вести. Вони склали вічний обіт дівочтва. Гарна Весталька — се безсумніву королева Єлисавета. — 162. Воднистий місяць — ізза його впливу на погоду. — 168. Квітка: Love in idleness — се viola tricolor. — 174. Левіятан — біблійна потвора в роді величезного кита. — 231. Овідій оповідає, що Аполльон переслідував німфу Дафне, котру на її прохання перемінила мати Гая в лаврове дерево. — 267. Як перші кури запіють, то духи тратять свою силу.

II дія, 2 ява.

2. Такий маленький протяг часу достроєний до маленьких русалок і вказує разом на скорість, із якою вони повинні виконати прикази королевої. — 13. Фільомелю, доньку короля Аттики Пандіона, перемінили боги в соловія, щоби її охоронити від переслідування її шурина Терея, короля Траків. — 52. В оригіналі гра слів: lying — lie; я спробував віддати її словами: лежачи — лжу.

III дія, 1 ява.

8 — і 6 — складовий стих — се розмір старих англійських балад. Для прольогів був він невідповідний. — Квітино, що воняєш: Мотовило, що грає ролю Пірама, перемішує odious і odorous. Але хоч Пигва його поправив, його промова остала тяжко зрозуміла. Ти мов любий Жид: В англійськiм Jew — скорочене jewel. З того виходить подвійне значіння: самоцвіт і Жид. В українській мові годі віддати тої гри слів. — Могилі Нінна: Ninny's tomb. Ninny = дурак; але так називався і Нін,

вавилонський король, чоловік Семіраміди. — По народньому віруванню можуть чари перемінити стать людини в инше ество. — Злі духи приймають вид ріжних звірят. — Зазуля, що складає яйці в чужі гнізда, остерігає куканням мужів, щоби не дуже довіряли вірности жінок. — Павутини вживають до затамовання крови.

III дія, 2 ява.

85. Сон представлений банкрутом, що затыгає довг у журби. Терпеливе вижидання може дещо довгу сплатити. — 92. Сміхунчик оправдується тут — зарядженням долі. — 97. Любовні зітхання спричиняють блідність молодого лица. — 101. Татари славились добрими лучниками. 141. Тавр — гори в Ма ій Азії. — 257. Ethiope — дослівно: Муринка, щоби висловити, як вона погана. — Дальше слова Деметрія звернені в першій рядку до Гермій; опісля він говорить до Лісандра. — 263. Татарко — щоби виразити яка вона погана. — 267—8. Стверди — нетвердо: так пробував я передати Шекспірову гру слів: bond (пута) — bond (запис). — 296. В оригіналі: painted maypole (маєве деревце). — 347. shadows — так називає Сміхунчик ельфи - русалки. — 357. Ахерон — ріка підземелля; через неї перевозив душі Харон. — 379. У клясичній мітології тягнуть віз богині Деметери змії; віз ночі тягнуть коні. — 380. Aurora's harbinger — се Венера, рання зоря. — 383. Самовбийників ховали на роздорожжах. Утоплені блукали без спокою, аж доки їх тіл не похоронено. — 389. the morning's lovese, здається, Цефаль (згаданий Овідієм), котрого піврала Аврора, але він остав вірний своїй жінці Прокріс, про що згадано опісля й в межигрі. — 461. В оригіналі: Jack — Jill.

IV дія, 1 ява.

На залізах і решітці: В оригіналі: the tongs and the bones — се сідьські музичні інструменти: із заліза, у яке бється, й кастанети. — експозиція — зам. диспозиція. — Діяни брунька: Dian's bud — се дерево, присвячене Діяні, як богині чистоти: agnus castus. — Мітологія не знає нічого про стрічу Геракля з Кадмом. Се свобідна видумка Шекспіра. — Спартанські пси були славні у старині. В описі псів користувався Шекспір, здається, Овідієм. — A ballad — се народня англійська пісня оповідаючого характеру.

IV дія, 1 ява.

У 1564 р. актор Тома Престон дістав від королевої Єлисавети 20 фунтів річної платні. Здається, Шекспір натякає на тую щедрість королевої для артистів. — Як видно, Мотовило не забув про свою ролю. Він скоро розвідав усе в палаті Тезея й дав розпорядки товаришам. —

V. дія.

11. Тут мова про Гелену, ізза якої розгорілася троянська війна. — Єгиптянка — се Циганка. — 44. Кентаври з Тессалії були се потвори із напів людською, напів кінською статтю. Тезей брав участь у їх бою з Ляпітами. Але тут, здається, згадано про бій Геракля з кентаврами, з котрого Геракль вийшов побідником. — 48. Бакхантки (Менади), божевільні товаришки Діоніса, розірвали тракійського співця Орфея за те, що він противився оргіям. — 51. У поході сімох проти Теб впали всі аргівські герої крім Адраста, на котрого просьбу приневолив Тезей Креона похоронити упавших. — 52 і 53. Не знаємо, до якого поета відносяться ті слова. — 93. cleric = вчений, бо клир був у середніх віках головним представником вчености. — 107. Виступлення Прольогу зві-

щали труби. — 108–117. Прольоґ говорить Пигва, не зважаючи зовсім на перепинання. З того виходить звичайно щось протинне, як се, що він хотів сказати. Для зрозуміння того трудного для перекладу місця подаю його із добре розложеними знаками перепинання:

Ви обидились? Ми так і хотіли,
Щоб знали ви: обиди не бажаєм.
Лиш хочемо, щоби мету ви зрозуміли
В сій грі — в тім справжній намір добачаєм.
І зважте: тут ми, щоб з вас насміхались,
Не йдемо. Щоби вас задовольнити —
Се намір наш, щоб ви із нас сміялись.
Ми не на те, щоб вас тут засмутити.
Прийшли актори й хочуть показати,
Що знатимете се, що треба знати.

Кинжал, кинжал... У тих двох рядках висміває Шекспір замишування наслідників Luly-я до алітерацій. — Тут Пигва говорить вже добре, без попередніх помилок, бо тут доводиться йому порушувати чисто річеві справи, для нього зовсім зрозумілі. — Волосся й шерсти додається до вапна, щоб було ціпкіше. Лімандер замість Леандер, Гелена замість Геро. Молодець з Абідос Леандер перепливав що ночі Гелеспонт, щоби дістатися до своєї любки Геро в Сестос. В бурливу ніч втопився він у морських хвилях, куди кинулася й Геро. — Shaphalus замість Cephalus, Prokrus зам. Prokris. — Ninny замість Ninus.

Гра слів: to carry his valour = опанувати свобідний вибір — і: to carry the goose = пірвати гуску. — В ориґіналі також алітерація: by thy gracious, golden, glittering gleams. — Фурії — богині пімсти: Алекто, Мегайра, Тісіфоне. — Асе = одинка кістки до гри; дальше: ass — осел. Се гра слів, якої годі передати по українськи. — Sisters Three — се Парки. — а Bergomask dance — танець мужиків з околиці Берґаму коло Венеції.

Епільоґ оправдувався звичайно перед видцями. — Геката (також Артеміда) уявлялася підземним божеством тіней і нічною богинею демонів. Так і тут біжать русалки й ельфи коло її воза. — Тут являється Сміхунчик добрим домашнім духом. -- Самої пісні, що її заповідає Тітанія, не подано. — Епільоґ Сміхунчика звернений до видців. — Сик гадюк — якби акторів висвистали. — give me your hands — плескайте в долоні.

